

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до самостійної роботи
з дисципліни

«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

МОДУЛЬ 1

**«ПІДПРИЄМСТВО ТА ЧИННИКИ ЙОГО
ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

*(для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
спеціальності 051 – Економіка)*

Харків – ХНУМГ ім. О. М. Бекетова – 2018

Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни «Економіка підприємства» Модуль 1 «Підприємство та чинники його виробничої діяльності» (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності 051 – Економіка) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. Н. І. Склярук. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 83 с.

Укладач канд. екон. наук, доц. Н. І. Склярук

Рецензент д-р екон. наук, проф. А. Є. Ачкасов

Рекомендовано кафедрою економіки підприємств міського господарства протокол № 13 від «26» червня 2017 р.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ.....	5
Організація самостійної роботи студентів.....	7
Інформаційно-методичне забезпечення самостійної роботи студентів... ..	8
Методичні вказівки щодо самостійного опрацювання матеріалу зі змістового модулю1 Підприємство в сучасній системі господарювання... ..	11
Тема 1 Підприємство в сучасній системі господарювання.....	11
Термінологічний словник.....	11
Питання для самоперевірки знань	11
Тестові завдання для перевірки знань.....	12
Тема 2 Основи підприємництва.....	14
Термінологічний словник.....	15
Питання для самоперевірки знань	15
Тестові завдання для перевірки знань.....	15
Тема 3 Види підприємств, їх організаційно-правові форми.....	18
Термінологічний словник.....	18
Питання для самоперевірки знань	21
Тестові завдання для перевірки знань.....	22
Тема 4 Середовище господарювання підприємств.....	24
Термінологічний словник.....	24
Питання для самоперевірки знань	25
Тестові завдання для перевірки знань.....	25
Тема 5 Структура та управління підприємством.....	27
Термінологічний словник.....	27
Питання для самоперевірки знань	28
Тестові завдання для перевірки знань.....	28
Тема 6 Ринок продукції (послуг) та маркетингова діяльність підприємства.....	34
Термінологічний словник.....	34
Питання для самоперевірки знань	36
Тестові завдання для перевірки знань.....	36
Тема 7 Товарна політика підприємства.....	39
Термінологічний словник.....	39
Питання для самоперевірки знань	40
Тестові завдання для перевірки знань.....	40
Тема 8 Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці.....	44
Термінологічний словник.....	45
Питання для самоперевірки знань	47
Тестові завдання для перевірки знань.....	49
Тема 9 Основний капітал.....	55
Термінологічний словник.....	55
Питання для самоперевірки знань	56
Тестові завдання для перевірки знань.....	57
Тема 10 Оборотний капітал.....	60
Термінологічний словник.....	60
Питання для самоперевірки знань	61
Тестові завдання для перевірки знань.....	62

Тема 11 Інтелектуальний капітал.....	65
Термінологічний словник.....	66
Питання для самоперевірки знань	66
Тестові завдання для перевірки знань.....	67
Тема 12 Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства.....	71
Термінологічний словник.....	71
Питання для самоперевірки знань	72
Тестові завдання для перевірки знань.....	73
Тема 13 Виробнича програма підприємства.....	76
Термінологічний словник.....	76
Питання для самоперевірки знань	76
Тестові завдання для перевірки знань.....	77
Тема 14 Матеріально-технічне забезпечення і виробнича логістика.....	79
Термінологічний словник.....	79
Питання для самоперевірки знань	80
Тестові завдання для перевірки знань.....	80
СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Економіка охоплює всі без винятку сфери життя людини, які пов'язані з задоволенням її фізіологічних і духовних потреб. Для того, щоб підтримувати необхідний життєвий рівень, людині необхідні певні матеріальні блага, які створюються на підприємствах різних галузей. Основною ланкою економічної системи країни, де безпосередньо виробляються товари чи надаються послуги населенню та суспільству в цілому, є економіка підприємства (фірми, організації). Тому знання економіки підприємства – це необхідна умова розуміння сутності соціально-економічних процесів і вміння вирішувати будь-які господарські задачі на рівні первинної ланки національної економіки.

Стан економіки підприємства стає головним фактором, який визначає результати його діяльності. Кількісні і якісні параметри економічного стану визначають місце підприємства на ринку і здатність функціонувати в економічному просторі. Будь-яке підприємство не існує саме по собі, а пов'язане з економікою в цілому, з одного боку, через ринок виробничих факторів, а з іншого через ринок збути, тому й економіка підприємства повинна досліджувати відносини окремих підприємств із іншими господарськими одиницями, з ринком. При цьому вона розглядає господарський процес, як у цілому, так і з погляду інтересів окремого підприємства.

Основною *метою викладання дисципліни* «Економіка підприємства» є формування у майбутніх фахівців сучасного економічного мислення і системи теоретичних знань, вмінь та навичок практичної роботи щодо методів організації ефективного господарювання на рівні підприємства; набуття теоретичних і практичних знань щодо вирішення конкретних економічних завдань, які дозволили б їм найкращим чином досягти цілей підприємства.

Курс «Економіка підприємства» передбачає теоретичну та практичну підготовку студентів для вирішення конкретних завдань діяльності підприємства в умовах ринку, зокрема:

- окреслення цільових характеристик діяльності підприємства на ринку;
- формування програми виробництва продукції та її реалізації, визначення виробничої потужності підприємства;
- визначення складових ресурсного потенціалу підприємства та пошуку шляхів його ефективного використання;
- визначення собівартості продукції, поточних витрат, вивчення методів та прийомів аналізу та планування витрат підприємства;
- визначення механізму формування фінансово-економічних результатів господарської діяльності підприємства;
- оцінка ефективності господарської діяльності та пошук шляхів її підвищення;
- оцінка конкурентоспроможності підприємства та його продукції;
- визначення механізму розвитку підприємства, запобігання кризових явищ та банкрутства; забезпечення економічної безпеки підприємства.

Після викладання дисципліни студент повинен **знати** теорію і практику господарювання на рівні підприємства, формування і використання виробничого потенціалу, взаємодію всіх видів ресурсів, формування собівартості продукції, основні результативні показники діяльності підприємства, порядок їх формування і використання.

Студент повинен **вміти** обґрунтовувати обсяги виробництва та реалізації продукції підприємства, виробничу потужність, потребу підприємства у матеріальних ресурсах, товарну і цінову політику підприємства; здійснювати аналіз та планування ресурсів, які необхідні підприємству; проводити аналіз та планування доходів, поточних витрат і фінансових результатів від всіх видів діяльності підприємства; обґрунтовувати ефективність інвестиційних та інвестиційних проектів; проводити оцінку фінансово-майнового стану підприємства, його конкурентоспроможності, загрози банкрутства.

Студент повинен **мати навички** користування нормативними матеріалами; використання законодавчих актів при вирішенні практичних задач; користування звітною документацією при проведенні аналізу діяльності підприємства; розрахунку та прогнозування техніко-економічних показників діяльності; розробки організаційно-економічних заходів щодо підвищення ефективності роботи підприємства та економії усіх факторів виробництва.

Дисципліна «Економіка підприємства» належить до дисциплін циклу професійної та практичної підготовки та має статус нормативної для підготовки бакалаврів галузі знань – 0305 – Економіка та підприємництво напряму підготовки: 6.030504 – Економіка підприємства. Навчальним планом передбачено обсяг часу на вивчення дисципліни – 240 годин, що відповідно складає 8 кредитів. Дисципліна вивчається протягом двох семестрів тому поділена на два модулі:

Модуль 1. Підприємство та чинники його виробничої діяльності.

Модуль 2. Фінансово-економічні показники і стратегічні основи розвитку підприємства.

Ці методичні вказівки присвячені організації самостійної роботи студентів при вивченні модулю 1 Підприємство та чинники його виробничої діяльності.

Організація самостійної роботи студентів

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, поглиблення та закріплення знань, одержаних на лекціях та практичних заняттях, вироблення навичок самостійного пошуку додаткових знань у процесі підготовки до залікових модулів, та екзамену і є невід'ємною складовою процесу вивчення навчальної дисципліни. Її зміст визначається робочою навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача.

Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни складається із таких видів робіт:

– опрацювання матеріалу кожної теми за конспектом лекцій, рекомендованою літературою та електронним навчальним курсом з дисципліни «Економіка підприємства» на платформі MOODLE;

–самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни чи їх окремих питань, що не розглядалися у лекційному курсі за рекомендованою літературою та електронним навчальним курсом з дисципліни «Економіка підприємства» на платформі MOODLE;

–підготовка до усіх видів поточного і підсумкового контролю, у тому числі практичних занять, контрольних робіт, залікових модулів і екзамену.

Зокрема, самостійна робота студентів заочної форм навчання складається із самостійного вивчення частини програмного матеріалу за визначеними темами й у встановлених обсягах годин (табл. 1).

Таблиця 1 – Розподіл годин самостійних занять за темами модуля 1. Підприємство та чинники його виробничої діяльності

Назва	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		лек	лаб	пр/сем	срс
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1 ПІДПРИЄМСТВО ТА ЧИННИКИ ЙОГО ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ					
Змістовий модуль 1.1 Підприємство в сучасній системі господарювання					
Тема 1. Теорії та моделі підприємств	6	1			5
Тема 2. Основи підприємництва	6	1			5
Тема 3. Види підприємств, їх організаційно-правові форми	6	1			5
Тема 4. Середовище господарювання підприємств	6				6
Тема 5. Структура та управління підприємством	10	1			9
Тема 6. Ринок продукції (послуг) та маркетингова діяльність підприємства	10			2	8
Тема 7. Товарна політика підприємства	6	1			5
Разом за ЗМ 1.1	50	5		2	43
Змістовий модуль 1.2 Ресурсне забезпечення діяльності підприємства					
Тема 8. Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці	12	2		2	8
Тема 9. Основний капітал	9	1		1	7
Тема 10. Оборотний капітал	8	1		1	6

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6
Тема 11. Інтелектуальний капітал	6				6
Тема 12. Техніко-технологічна база та виробнича потужність	6			1	5
Тема 13. Виробнича програма підприємства	8	1		1	6
Тема 14. Матеріально-технічне забезпечення і виробнича логістика	6				6
Разом за ЗМ 1.2	55	5		6	44
ІНДЗ: контрольна робота	15				15
Разом за модулем 1	120	10		8	112

Інформаційно–методичне забезпечення самостійної роботи студентів

Назва	Теми, де застосовується
1	2
Базова література	
1. Економіка підприємства: підручник / М. Г. Грещак, В. М. Колот, О. Г. Мендрул [та ін.]; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2009. – 816 с.	1-14
2. Економіка підприємства : Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ : КНЕУ, 2001. – 528 с.	1-14
3. Бойчик І. М Економіка підприємства: підручник / І. М. Бойчик. – Київ : Кондор – Видавництво, 2016. – 378 с.	1-14
4. Шваб Л. І. Економіка підприємства : для студентів вищих навчальних закладів / Л. І. Шваб. – 2-е вид. – Київ : Каравела, 2005. – 568 с.	1-14
5. Економіка підприємства : Збірник практичних задач і конкретних ситуацій : навч. посібник / За ред. С. Ф. Покропивного. – Київ : КНЕУ, 2005. – 328 с.	1-14
6. Економіка підприємства : Підручник / [Й. М. Петрович, Кіт А. Ф. та ін.]; За заг. ред. Й. М. Петровича. – Львів : «Новий світ-2000», 2004. – 680 с.	1-14
Допоміжна література	
1. Господарський кодекс України – Харків : ТОВ «Одісей», 2004. – 248 с.	1-3
2. Податковий кодекс України – Вінниця : ТОВ «Поліграф-сервіс», 2010. – 512 с.	9
3. Про оплату праці від 24березня 1995р. Закон України/ Урядовий кур'єр. –1995. – 18 травня.	8
6. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку в Україні. – Київ : Компас, 2004. – 248 с.	9-11

Продовження

1	2
7. Балабанова Л. В. Маркетинг підприємства : навч. посібник / Л. В. Балабанова, В. В. Холод, І. В. Балабанова. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 612 с.	6, 7
8. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства : навч. посібник / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.	1-14
9. Дугіна С. І. Маркетингова цінова політика : навч. посібник / С. І. Дугіна. – Київ : КНЕУ, 2005. – 393 с.	6, 7
10. Економіка підприємства : підручник / [Г. О. Швиданенко, В. Г. Васильков, Н. П. Гончарова та ін.]; за заг. наук. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ: КНЕУ, 2009. – 598 с.	1-14
11. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник / О. С. Іванілов; М-во освіти і науки України, Харківський держ. техн. ун-т будівництва та архітектури. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.	1-14
12. Економіка підприємства : навч. посібник / За ред. О. П. Крайник. – Львів : «Львівська політехніка», 2003. – 208 с.	1-14
13. Економіка підприємства : навч. посібник / За ред. А. В. Шегди. – Київ : Знання-Пресс, 2002. – 335 с.	1-14
14. Економіка підприємства : навчальний посібник для вищої школи; [А. В. Примак, Н. Я. Михаліцька, Х. І. Цвайг, М. Ю. Лалакулич]. – Львів : Новий Світ – 2000, 2012. – 439 с.	1-14
15. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д-р. екон. наук, проф. Л. Г. Мельника. – Суми : Університетська книга, 2012. – 864 с.	1-14
16. Карапетян Е. Т. Економіка підприємства : Навчально-методичний посібник з вивчення дисципліни для студентів денної та заочної форми навчання галузі знань 0305 – Економіка та підприємництво усіх напрямів. / Е. Т. Карапетян. – Тернопіль : Вектор, 2015. – 320 с.	1-14
17. Кардаш В. Я. Маркетингова товарна політика : підручник / В. Я. Кардаш. – Київ : КНЕУ, 2001. – 240 с.	6, 7
Інформаційні ресурси	
1. Цифровий репозиторій ХНАМГ : http://eprints.ksame.kharkov.ua .	1-14
2. Урядовий портал КМУ : http://www.kmu.gov.ua .	1-14
3. Офіційний сайт міністерства економічного розвитку і торгівлі України : http://www.me.gov.ua .	1-14
4. Офіційний сайт міністерства фінансів України : http://www.minfin.gov.ua .	1-14
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України : http://www.ukrstat.gov.ua .	1-14

Продовження

1	2
Методичне забезпечення	
<p>1. Склярук Н. І. Конспект лекцій з дисципліни «Економіка підприємства» Модуль 1. «Підприємство та чинники його виробничої діяльності» (для слухачів 3 курсу заочної форми навчання галузі знань – 0305 «Економіка та підприємництво» напряму підготовки 6.030504 – Економіка підприємства) / Н. І. Склярук; Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2010. – 132 с.</p>	1-14
<p>2. Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Економіка підприємства». Модуль 1. Підприємство та чинники його виробничої діяльності (для студентів освітньо – кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки 6.030504 – Економіка підприємства і слухачів другої вищої освіти спеціальності 7.03050401 – Економіка підприємства (за видами економічної діяльності) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. Н. І. Склярук. – Харків : ХНУМГ, 2014. – 34 с.</p>	6-14

Методичні вказівки щодо самостійного опрацювання матеріалу зі змістового модулю 1 Підприємство в сучасній системі господарювання

Тема 1 Підприємство в сучасній системі господарювання

Основні терміни й поняття:

Підприємство, суб'єкт господарювання, господарська діяльність місія підприємства, економічна раціональність

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Поняття підприємства. Ознаки підприємства. Принципи його діяльності.
2. Місія, основні цілі функціонування і головні напрямки діяльності підприємства.
3. Функціональні моделі підприємства.
4. Теорії підприємств та їх характеристика.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому чинним законодавством.

Суб'єкт господарювання – це юридична чи фізична особа підприємницької діяльності, що виконує підприємницькі дії відповідно до ресурсного потенціалу та стратегії і цілей функціонування.

Господарська діяльність – це функціонування господарських суб'єктів, що скероване на виконання підприємницьких функцій з метою отримання економічного результату.

Економічна раціональність – спосіб вибору рішень, заснований на прагненні одержати найкращі економічні результати, використовуючи обмежені ресурси.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Розкрийте роль і значення підприємства в економічній системі держави.
2. Дайте визначення поняття «підприємство».
3. Охарактеризуйте основні ознаки підприємства?
4. Назвіть основні принципи діяльності підприємства в ринковій економіці.
5. Що таке місія та цілі підприємства?
6. Яким вимогам мають відповідати правильно сформульовані цілі підприємства?
7. Розкрийте основні напрямки діяльності підприємства.
8. Назвіть основні етапи еволюції теорії підприємства. Яка між ними відмінність?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Підприємство набуває прав юридичної особи з дня...

- а) укладання і підписання установчих документів;
- б) відкриття розрахункового рахунку в банку;
- в) державної реєстрації;
- г) виготовлення печатки підприємства.

2. Законодавчий акт, яким переважно регулюється господарська діяльність підприємств в Україні:

- а) Закон України «Про підприємства в Україні».
- б) Господарський кодекс України.
- в) Податковий кодекс України.
- г) Закон України «Про підприємництво».

3. Оберіть визначення, яке найбільш точно характеризує сутність підприємства:

- а) систематична діяльність господарюючих суб'єктів з виробництва продукції, яка здійснюється на власний ризик з метою одержання прибутку;
- б) організаційно виокремлена та економічно самостійна основна (первинна) ланка виробничої сфери національної економіки, що виробляє продукцію (виконує роботи або надає послуги);
- в) сукупність виробничих підрозділів, які розташовані на спільній території для задоволення потреб ринку;
- г) добровільне об'єднання осіб для спільної господарської діяльності.

4. Підприємство характеризується такими ознаками:

- а) виробничо-технічна єдність;
- б) організаційно-соціальна єдність;
- в) спільність території;
- г) фінансово-економічна самостійність;
- д) спільність споживаної сировини.

5. Який з напрямів діяльності є визначальним для оцінки і регулювання всіх елементів у системі господарювання на підприємстві?

- а) вивчення ринку товарів;
- б) виробнича діяльність;
- в) економічна діяльність;
- г) комерційна діяльність;

6. На вашу думку, яка відповідь найбільш повно характеризує головні напрями діяльності підприємства?

- а) стратегічне і поточне планування, облік і звітність, ціноутворення і система кредитування;

- а) вивчення ринку товарів, інноваційна, комерційна, економічна, соціальна діяльність і післяпродажний сервіс;
- б) реклама, формування маркетингових програм, організація аукціонів і бірж;
- в) вивчення ринку товарів, випуск акцій, комерційна і зовнішня діяльність.

7. *Метою функціонування підприємства на ринку є:*

- а) задоволення суспільних потреб у певних видах продукції та одержання прибутку;
- б) насичення ринку певним видом продукції у максимально можливих обсягах;
- в) отримання максимальної виручки;
- г) ефективне використання ресурсного потенціалу підприємства та підвищення якості продукції.

8. *Назвіть місію підприємства?*

- а) виробнича і посередницька діяльність;
- б) маркетингова діяльність;
- в) виробництво продукції для задоволення потреб ринку і одержання максимального прибутку;
- г) всесторонній розвиток і ріст обсягів виробництва.

9. *Які суб'єкти господарювання, що господарюють на споживчому ринку, не є юридичними особами?*

- а) холдингові компанії;
- б) кооперативи;
- в) повні товариства;
- г) приватні особи.

10. *Неокласична теорія розглядає:*

- а) встановлення взаємовідносин між власником та менеджерами підприємства;
- б) підприємство як організацію, що створюється людьми для ефективнішого використання їх можливостей;
- в) особливості поведінки підприємства у середовищі собі подібних;
- г) підприємство як виробничу функцію, яка виражає залежність результатів від кількості та комбінацій використаних факторів.

11. *Інституціональна теорія розглядає:*

- а) підприємство як відносно стійку систему, що об'єднує в просторі та часі процеси виробництва продукції та відтворення ресурсів;
- б) підприємство як організацію, що створюється людьми для ефективнішого використання їх можливостей;

- в) підприємство як засіб реалізації підприємницьких талантів та ініціатив;
- г) особливості поведінки підприємства у середовищі собі подібних.

12. Еволюційна концепція розглядає:

- а) особливості поведінки підприємства у середовищі собі подібних;
- б) підприємство як виробничу функцію, яка виражає залежність результатів від кількості та комбінацій використаних факторів;
- в) підприємство як засіб реалізації підприємницьких талантів та ініціатив;
- г) встановлення взаємовідносин між власником та менеджерами підприємства.

13. Підприємницька теорія розглядає:

- а) особливості поведінки підприємства у середовищі собі подібних;
- б) підприємство як організацію, що створюється людьми для ефективного використання їх можливостей;
- в) підприємство як засіб реалізації підприємницьких талантів та ініціатив;
- г) підприємство як виробничу функцію, яка виражає залежність результатів від кількості та комбінацій використаних факторів.

14. Класична модель підприємницької діяльності базується на:

- а) забезпеченні найбільш ефективного використання наявних ресурсів;
- б) активному використанні системи інновацій;
- в) проведенні моніторингу зовнішнього середовища функціонування підприємства;
- г) ситуаційному підході до управління виробничою діяльністю підприємства.

Тема 2 Основи підприємництва

Основні терміни й поняття:

Підприємництво, бізнес, види підприємницької діяльності, принципи підприємництва, форми підприємництва, мале підприємництво

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Сутність, принципи здійснення та моделі підприємницької діяльності.
2. Характеристика основних типів підприємницької діяльності.
3. Мале підприємництво: поняття, значення, основні чинники ефективного розвитку.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Бізнес – це будь-яка господарська діяльність за умов ринкової економіки, що приносить прибуток (дохід) власникові.

Принципи підприємництва – це вихідні положення й норми організації підприємницької діяльності.

Форма підприємництва – це система норм, які визначають відносини всередині підприємства, а також між підприємством та іншими підприємствами і державою.

Мале підприємство – це підприємство, у якого середньооблікова чисельність працюючих за звітний рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує суми, еквівалентної п'ятистам тисячам євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Розкрийте сутність підприємництва.
2. Назвіть основні функції підприємницької діяльності
3. Визначте принципи здійснення підприємницької діяльності.
4. Назвіть основні умови розвитку підприємництва в Україні.
5. В чому полягає соціально-економічна роль і значення підприємництва у структурі ринкової економіки?
6. Охарактеризуйте основні моделі підприємництва.
7. Надайте характеристику основним типам підприємництва.
8. Назвіть основні критерії віднесення суб'єктів підприємництва до категорії малих.
9. Визначте місце та економічну роль малого бізнесу у структурі ринкової економіки.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Підприємництво є:

- б) фактором виробництва;
- в) формою власності;
- а) елементом бізнесу;
- г) сукупністю особливих функцій в економіці.

2. Категорія «підприємництво» стосовно категорії «бізнес» є:

- а) ідентичною;
- б) значно ширшою за змістом;

- в) вужчою за ознаками;
- г) протилежною за змістом.

3. *Основною метою підприємництва є:*

- а) виконання місії підприємства;
- б) одержання прибутку;
- в) реалізація ідей підприємця;
- г) задоволення потреб споживача;
- д) забезпечення високої якості й технічного рівня продукції.

4. *Суб'єктами підприємництва в Україні можуть виступати:*

- а) громадяни України;
- б) громадяни інших держав;
- в) підприємства;
- д) органи державної влади;
- е) об'єднання підприємств.

5. *Відмітними ознаками підприємницької діяльності є такі:*

- а) прагнення до лідирування;
- б) орієнтація на досягнення комерційного успіху;
- в) інноваційний творчий характер діяльності;
- д) підвищений ступінь ризику;
- е) планування своєї діяльності.

6. *Підприємець – це:*

- а) людина, яка діє в умовах ринку;
- б) особа, яка несе відповідальність за підприємницьку справу;
- в) новатор, який розробляє нові технології;
- г) енергійна, ініціативна людина, яка діє в умовах поміркованого ризику;
- д) людина, яка досягає своїх цілей всупереч усьому, якщо це приводить до одержання прибутку.

7. *Принципи досягнення підприємницького успіху такі:*

- а) забезпечувати споживачів товарами за будь-яких обставин;
- б) зменшувати витрати до мінімуму, прагнучи одержати економію;
- в) братися лише за такі справи, для виконання яких у співробітників фірми є знання і навички;
- г) використовувати старе обладнання, оскільки воно дешевше за нове;
- д) розробляти нові і кращі товари, хоча вони потребують більших витрат;
- е) зберігати стабільні ціни, навіть за умов жорсткої конкуренції;
- ж) підвищувати або знижувати ціни заради досягнення мети залежно від рівня конкуренції на ринку.

8. Які основні функції виконує підприємець?

- а) ресурсну;
- б) мотиваційну;
- в) організаційну;
- г) інноваційну;
- д) регулюючу;
- е) ризикову.

9. Які існують види підприємництва?

- а) виробниче;
- б) індивідуальне;
- в) матеріальне;
- г) комерційне;
- д) фінансове;
- е) корпоративне.

10. Виробниче підприємництво передбачає:

- а) визначення виду виробничої діяльності та номенклатури асортименту продукції, яку буде виробляти підприємець;
- б) визначення торгово-обмінні операції з купівлі-продажу товарів при кругообігу ресурсів;
- в) вивчення процесів господарювання з купівлі-продажу грошей, валюти, цінних паперів та обслуговування розрахункових операцій при кругообігу ресурсів.

11. Суть комерційної діяльності полягає у:

- а) визначення виду виробничої діяльності та номенклатури асортименту продукції, яку буде виробляти підприємець;
- б) визначення торгово-обмінні операції з купівлі-продажу товарів при кругообігу ресурсів;
- в) вивчення процесів господарювання з купівлі-продажу грошей, валюти, цінних паперів та обслуговування розрахункових операцій при кругообігу ресурсів.

12. До традиційних моделей виробничої підприємницької діяльності належать:

- а) інноваційна;
- б) частково інноваційна;
- в) технологічна;
- д) класична.

13. Якісні критерії віднесення суб'єктів підприємництва до категорії малих підприємств такі:

- а) структура джерел формування первісного капіталу фірми;
- б) загальна вартість активів фірми;

- в) частка участі на ринку;
- г) річні доходи від продажу;
- д) ступінь самостійності в прийнятті рішень;
- е) недомінуюче положення на даному ринковому сегменті.

14. Суб'єктами малого підприємництва (відповідно до Закону України "Про державну підтримку малого підприємництва") є юридичні особи, в яких:

- а) середньооблікова чисельність не перевищує 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 100 тис. євро;
- б) середньооблікова чисельність не перевищує 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 500 тис. євро;
- в) середньооблікова чисельність не перевищує 100 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 500 тис. євро.

15. Які переваги мають суб'єкти малого підприємництва в ринковій економіці?

- а) адаптація до місцевих умов господарювання;
- б) рівень ризику;
- в) гнучкість і оперативність ;
- г) залежність від великих компаній;
- д) низька потреба в капіталі;
- е) обережність господарюючих партнерів при укладанні договорів.

16. Яке із тверджень є правильним?

- а) підприємництво є важелем для зміни структури економіки;
- б) розвиток підприємництва створює негативне середовище для конкуренції;
- в) підприємництво можна вважати каталізатором економічного розвитку;
- г) підприємництво перешкоджає високоефективній праці.

Тема 3 Види підприємств, їх організаційно-правові форми

Основні терміни й поняття:

Статут підприємства; колективний договір; унітарне підприємство; корпоративне підприємство приватне підприємство, колективне підприємство, комунальне підприємство, державне підприємство, організаційно-правова форма підприємства; господарські товариства, кооператив, об'єднання підприємств, асоціація; корпорація; консорціум; концерн, франчайзинг; віртуальне підприємство

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Статут – внутрішній документ нормативно-правового характеру, де визначаються і закріплюються правила, якими керується у своїй діяльності підприємство.

Колективний договір – угода між трудовим колективом в особі профспілки та адміністрацією (власником чи вповноваженим ним органом), що укладається (уточнюється) щороку і не може суперечити чинному законодавству України.

Унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний фонд, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства.

Корпоративне підприємство створюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства.

Приватне підприємство – це підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їхніх) праці чи з використанням найманої праці, або на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи.

Колективне підприємство власності – це корпоративне або унітарне підприємство, що діє на основі колективної власності засновника.

Комунальне підприємство – це підприємство яке засновано органами місцевого самоврядування та діє на основі комунальної власності територіальної громади;

Державне підприємство – це підприємство що діє на основі державної власності.

Організаційно-правова форма підприємства – це система норм, які визначають відносини в середині підприємства, а також між підприємством та іншими підприємствами і державою.

Одноосібне володіння – це така організаційна форма, за якої власником бізнесу є фізична особа або сім'я.

Господарські товариства – підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку;

Кооперативні підприємства – добровільні об'єднання громадян з метою спільного здійснення господарської діяльності;

Орендні підприємства, які засновані на договірних взаєминах щодо тимчасового володіння і користування майном.

Повне товариство – це товариство, всі учасники якого відповідно до укладеного між ними договору, здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном;

Командитне товариство – це товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке, за законом, може бути накладено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми внесками (вкладники);

Товариство з обмеженою відповідальністю, яке має статутний фонд, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої внески, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства у межах своїх внесків;

Товариство з додатковою відповідальністю, статутний фонд якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники товариства несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами розмірі, пропорційно до вкладу кожного з учасників;

Акціонерне товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства, а акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, в межах вартості.

Об'єднання підприємств – господарська організація, створена в складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань.

Асоціація – найпростіша форма договірного об'єднання підприємств, створена з метою постійної координації господарської діяльності. Асоціація не має права втручатися у виробничу і комерційну діяльність будь-кого з її учасників.

Корпорація – договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, з делегуванням ними окремих повноважень органу управління корпорацією. Цей орган використовує ці повноваження для централізованого регулювання діяльності кожного з учасників.

Консорціум – тимчасове статутне об'єднання промислового і банківського капіталу для досягнення спільної мети, як правило, при здійсненні крупних фінансових операцій чи реалізації спільного інвестиційного проекту.

Концерн – статутне об'єднання підприємств промисловості, наукових організацій, транспорту, банків, торгівлі тощо на основі повної фінансової залежності від одного або групи підприємств, які перебувають під єдиним контролем. Після створення концерну суб'єкти господарювання втрачають свою самостійність, підпорядковуючись потужним фінансовим структурам.

Промислово-фінансова група – є об'єднанням, яке створюється з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва, а також з метою виробництва кінцевої продукції. До її складу можуть входити промислові та інші підприємства, наукові та проектні установи. У складі промислово-фінансової групи визначається головне підприємство, яке має виключне право діяти від імені промислово-фінансової групи.

Картель – договірне об'єднання підприємств переважно однієї галузі для здійснення спільної комерційної діяльності – регулювання збуту виготовленої продукції.

Холдинг – суб'єкт господарювання, що безпосередньо не займається виробничою діяльністю, а використовує свої кошти для придбання контрольних пакетів акцій інших підприємств, які є учасниками концерну або іншого добровільного об'єднання. Завдяки цьому холдингова компанія здійснює контроль за діяльністю таких підприємств. Об'єднані у холдингу суб'єкти мають юридичну й господарську самостійність. Проте право вирішення основних питань їхньої діяльності належить холдинговій компанії.

Трест – монополістичне об'єднання підприємств, що раніше належало різним підприємств, в єдиний виробничо-господарський комплекс. При цьому підприємства повністю втрачають свою юридично-господарську самостійність, оскільки інтегруються всі напрями їхньої діяльності.

Франчайзинг – угода, за якою виробник чи одноосібний розповсюджувач продукту або послуги, захищених торговою маркою, дає ексклюзивні права щодо поширення на певній території своєї продукції незалежним роздрібним торговцям в обмін на одержання від них платежів – роялті.

Віртуальне підприємство – це співтовариство територіально роз'єднаних фірм чи співробітників, що обмінюються продуктами праці і спілкуються винятково через електронні засоби за мінімального або цілком відсутнього особистого контакту.

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Правові засади функціонування підприємства.
2. Класифікація підприємств та їх об'єднань
3. Характеристика основних організаційно-правових форм підприємств.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ

1. Класифікуйте документи, що здійснюють правове регулювання діяльності підприємства.
2. За якими ознаками доцільно здійснювати класифікацію підприємств?
3. Як поділяють підприємства згідно зі способом утворення та формування статутного фонду?
4. Як поділяють підприємства згідно з формою господарювання?
5. Які види господарських товариств Ви знаєте?
6. Які критерії використовують для поділу підприємств за розмірами?
7. Надайте характеристику основних видів об'єднань підприємств.
8. Надайте порівняльну характеристику організаційно-правових форм підприємницької діяльності.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. За якою ознакою поділяються підприємства на іноземні, національні і змішані?

- а) за формою власності майна;
- б) за формою господарювання;
- в) за ступеню підпорядкування;
- г) за належністю капіталу.

2. Який із критеріїв покладено в класифікаційну основу поділу підприємств за розмірами?

- а) рівень рентабельності;
- б) розмір статутного фонду;
- в) тип виробництва;
- г) чисельність працівників та обсяг виробництва.

3. Організаційна форма бізнесу — це:

- а) вид підприємства, створеного відповідно до законодавства;
- б) система норм, що визначають взаємовідносини даного бізнесу з державою та між партнерами даного підприємства;
- в) форма власності, на якій засновано бізнес;
- г) тип (вид) підприємницької діяльності.

4. Основні критерії вибору форми організації бізнесу такі:

- а) місце розташування фірми;
- б) відповідальність (обмежена, додаткова, необмежена);
- в) початкові фінансові потреби;
- д) особливості ринку продукту даного бізнесу;
- е) умови оподаткування.

5. Індивідуальне підприємництво може здійснюватися у формі:

- а) командитного товариства;
- б) приватного підприємства;
- в) акціонерного товариства;
- г) підприємницької діяльності фізичної особи

6. Форма організації бізнесу, за якої частина партнерів несе повну відповідальність за борги фірми, а решта – обмежену, називається:

- а) приватним підприємством;
- б) товариством з обмеженою відповідальністю;
- в) командитним товариством;
- г) акціонерним товариством;
- д) товариством із додатковою відповідальністю.

7. Учасники товариства з обмеженою відповідальністю за зобов'язаннями товариства відповідають:

- а) у межах належних їм акцій
- б) у межах належних їм внесків
- в) у межах належних їм внесків, а за потребою і власним майном
- г) усім належним їм майном

8. Учасники товариства з додатковою відповідальністю відповідають за борги товариства...

- а) у межах належних їм внесків;
- б) солідарна відповідальність усім майном;
- в) у межах належних їм внесків і майном у розмірі, кратному внеску;
- г) у межах належних їм акцій.

9. Суб'єкти якого добровільного об'єднання підприємств та організацій втрачають свою юридичну і господарську самостійність?

- а) асоціації;
- б) корпорації;
- в) консорціуму;
- г) тресту.

10. Тимчасові статутні об'єднання промислового і банківського капіталу для досягнення спільної мети створюються у формі:

- а) акціонерних товариств;
- б) асоціацій;
- в) корпорацій;
- г) консорціумів.

11. Суб'єкти якого добровільного об'єднання підприємств координують свою господарську діяльність і не мають права втручатися у виробничу та комерційну діяльність учасників?

- а) асоціації;
- б) корпорації;
- в) консорціуму;
- г) холдингу.

12. Який документ регулює діяльність підприємства та його взаємовідносини з іншими господарюючими суб'єктами?

- а) договір;
- б) статут;
- в) контракт;
- г) план.

13. *Право розпоряджатися виробленою продукцією належить...*

- а) засновникам підприємства;
- б) кредиторам;
- в) найманим робітникам;
- г) співробітникам підприємства.

14. *Колективний договір укладається ...*

- а) лише на державних підприємствах;
- б) лише на підприємствах, де частка держави у майні складає більше 50 %;
- в) на комерційних фірмах;
- г) на всіх підприємствах, де використовується наймана праця.

Тема 4 Середовище господарювання підприємств

Основні терміни й поняття:

Середовище господарювання підприємства, зовнішнє (макро-) середовище, внутрішнє (мікро-) середовище, фактори макросередовища, складові мезо- та мікросередовища, ринок, інфраструктура ринку, кон'юнктура ринку, конкуренція

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Середовище господарювання підприємства – це сукупність умов і факторів, які впливають на його розвиток, зумовлюють необхідність своєчасного прийняття рішень, спрямованих на пристосування до них.

Зовнішнє (макро-)середовище – це сукупність факторів, які формують довгострокову результативність діяльності підприємства і на які воно не може впливати взагалі або має незначний вплив.

Проміжне (мезо-)середовище – це сукупність факторів, які формують довгострокову результативність діяльності підприємства і на які воно може впливати через встановлення ефективних комунікацій.

Внутрішнє (мікро-)середовище – це сукупність факторів, що формують довгострокову результативність підприємства і перебувають під безпосереднім контролем його власників, керівників і працівників.

Постачальники – це різні суб'єкти господарювання, що забезпечують підприємство матеріально-технічними та енергетичними ресурсами, необхідними для виробництва конкретних товарів або послуг.

Конкуренти – суперники підприємства у боротьбі за більш вигідні умови виробництва та збуту товарів, за отримання найвищого прибутку.

Контактні аудиторії – це організації, що проявляють реальний або потенціальний інтерес до підприємства або здійснює вплив на його спроможність досягати поставлених цілей.

Маркетингові посередники – це фірми, що допомагають підприємству в просуванні, збуті та розповсюдженні його товарів серед клієнтів.

Ринок – це сфера товарного обігу і пов’язана з ним сукупність товарно-грошових відносин, яка виникає у процесі купівлі-продажу товарів між виробниками та споживачами.

Кон’юнктура (лат. conjunctura, від conjungo – з’єдную) – це економічна ситуація на ринку, яка характеризується співвідношенням між попитом та пропозицією, рухом цін та товарних запасів в кожний даний момент часу.

Інфраструктура ринку – це сукупність різних інститутів ринку, що обслуговують і створюють сприятливі умови для ефективного функціонування різних видів ринків.

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Середовище господарювання підприємства: поняття, компоненти та вплив на діяльність суб’єкта господарювання
2. Характеристика основних компонентів макросередовища.
3. Характеристика окремих складових мезо- та мікросередовища підприємства та їх вплив на діяльність підприємства.
4. Ринок: сутність, функції, види.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Охарактеризуйте середовище господарювання підприємства.
2. Назвіть фактори макросередовища та виявіть її вплив на діяльність підприємства.
3. Назвіть основні елементи мікросередовища підприємства та виявіть її вплив на діяльність підприємства.
4. Яку роль виконує ринок у процесі відтворення суспільного виробництва?
5. Надайте класифікацію ринків за різними ознаками.
6. Які функції виконує ринок?
7. Визначте сутність та різновиди інфраструктури ринку.
8. Як держава впливає на розвиток підприємства?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Споживачі, конкуренти, державні органи, фінансово-кредитні установи, постачальники утворюють

- а) зовнішню структуру підприємства;
- б) внутрішнє середовище підприємства;
- в) мезосередовище підприємства;
- г) макросередовище підприємства.

2. До мікросередовища підприємства відносять:

- а) рівень і темпи інфляції;
- б) виробничий потенціал підприємства;
- в) кадрово-управлінський потенціал підприємства;
- г) традиції та звичаї потенційних споживачів.

3. До-економічних факторів, що впливають на підприємства відносяться

- а) впровадження нової техніки;
- б) рівень освіти населення;
- в) система кредитування;
- г) система оподаткування.

4. Сукупність факторів, на які підприємства може впливати через встановлення ефективних комунікацій

- а) внутрішнє середовище;
- б) макросередовище;
- в) мікросередовище;
- г) мезосередовище

5. Об'єктивними умовами виникнення і функціонування ринкового господарства є...

- а) суспільний поділ праці;
- б) економічна відокремленість суб'єктів підприємництва;
- в) самостійність суб'єктів підприємництва;
- г) жорстка система управління виробництвом і розподілом.

6. Ринкові умови господарювання підприємства не передбачають:

- а) конкуренцію;
- б) централізоване планування;
- в) наявність приватної власності;
- г) свободу підприємницького вибору.

7. Яким основним законам підпорядковане функціонування ринку?

- д) Господарському Кодексу України;
- е) закону попиту та пропозиції і закону вартості;
- ж) закону розміщення продуктивних сил;
- з) Закону України «Про підприємництво».

8. Яку функцію може виконувати ринок?

- а) організаційну;
- б) забезпечення руху товарів від виробника до споживача;
- в) післяпродажне обслуговування продукції;
- г) творчу.

9. Ведучим(головним) ринком, що визначає перспективи розвитку інших ринків, є...

- а) ринок засобів виробництва;
- б) ринок грошово-кредитний;
- в) ринок предметів споживання;
- г) ринок продуктів харчування.

10. Який ринок займається торгівлею цінних паперів?

- а) товарна біржа;
- б) фондова біржа;
- в) ринок посередників;
- г) валютний ринок.

11. Що не належить до елементів ринкової інфраструктури:

- а) інформаційні центри;
- б) ринок житла;
- в) транспортні і складські мережі;
- г) пункти прокату та лізингу.

Тема 5 Структура та управління підприємством

Основні терміни й поняття:

Управління, функції управління, принципи управління, методи управління, організаційна структура управління, виробнича структура підприємства, цех, корпус, інфраструктура підприємства

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Управління підприємством: сутність, функції та методи здійснення.
2. Характеристика типів організаційних структур управління підприємствами.
3. Виробнича структура підприємства: поняття, види та чинники формування.
4. Поняття, види та роль інфраструктури підприємства.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Управління підприємством або іншим суб'єктом господарювання – це постійний і системний вплив на діяльність його структур з метою забезпечення узгодженої роботи і досягнення кінцевого результату.

Планування – процес визначення мети діяльності, передбачення майбутнього розвитку та поєднання індивідуальних завдань працівників підприємства або іншого суб'єкта господарювання для досягнення спільного позитивного результату діяльності.

Організація – процес формування структури виробничо-господарської чи іншої системи, розподілу завдань, повноважень і відповідальності між працівниками суб'єкта господарювання для досягнення спільної мети його діяльності.

Мотивація – процес, що спонукає працівників до спільних узгоджених дій, які забезпечують досягнення спільної мети діяльності.

Контроль – процес визначення досягнутих за певний період результатів діяльності, порівняння досягнутих результатів із запланованими і коригування діяльності, що в сукупності забезпечують виконання завдань плану на належному рівні.

Методи управління – це способи цілеспрямованого впливу на працівників і трудові колективи для досягнення поставлених перед ними завдань.

Організаційна структура управління – це форма системи управління, що визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів.

Виробнича структура – інтегрований склад підрозділів (цехів та обслуговуючих господарств), де відбуваються відповідні виробничі процеси.

Цех – адміністративно відокремлена частина підприємства, де виконується певний комплекс робіт відповідно до внутрішньозаводської спеціалізації.

Корпус – об'єднання однотипних цехів.

Інфраструктура підприємства – комплекс цехів, господарств і служб, що забезпечують необхідні умови для його діяльності (функціонування).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Розкрийте сутнісну характеристику системи управління підприємством.
2. Визначте функції та принципи системи управління.
3. Які основні методи управління Ви знаєте?
4. Надайте поняття організаційної структури управління підприємством.
5. Які типи організаційних структур Ви знаєте? В чому їх переваги та недоліки?
6. Які чинники впливають на вибір типу організаційної структури управління підприємства?
7. В чому різниця між виробничою та загальною структурою підприємства?
8. Які види виробничих структур Ви знаєте?
9. Що Ви розумієте під інфраструктурою підприємства? Визначте основні елементи інфраструктури підприємства.
10. Дайте класифікацію основних способів здійснення капітального будівництва.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Яка із наведених відповідей управління є вірною?
  - а) система управління виробництвом;
  - б) група людей, діяльність яких свідомо координується, для досягнення загальної мети або цілей;
  - в) цілеспрямований тиск на організовану систему, який забезпечує збереження її структури та досягнення мети діяльності;
  - г) процес визначення мети і передбачення майбутнього розвитку підприємства.

2. Управління підприємством – це...

- а) процес поєднання ресурсів для здійснення виробничої діяльності підприємства;
- б) постійний і системний вплив на діяльність його структур з метою забезпечення узгодженої роботи і досягнення кінцевого результату;
- в) організація, аналіз, контроль;
- г) усі відповіді неправильні.

3. Специфічна діяльність з формування структури певного суб'єкта господарювання, координації внутрішніх підрозділів, розподілу повноважень і відповідальності між конкретними керівниками та виконавцями є однією із функцій управління це ...

- а) організація;
- б) мотивація;
- в) планування;
- г) регулювання.

4. Контроль – це процес...

- а) вимірювання досягнутих за певний проміжок часу результатів діяльності;
- б) зіставлення фактично досягнутих результатів із запланованими;
- в) коригування оцінюваних показників;
- г) усі відповіді правильні.

5. Процес ефективного формального і неформального впливу на людей у зв'язку з реалізацією місії підприємства називається...

- а) лідерство;
- б) комунікація;
- в) мотивація;
- г) організація.

6. Методи управління — це...

- а) способи впливу на окремих робітників та виробничі колективи в цілому, необхідні для досягнення цілей підприємства;
- б) процес, що спонукає окремих робітників і членів організації в цілому до спільних погоджених дій, які забезпечують досягнення загальної мети;
- в) розподіл завдань, повноважень і відповідальності між членами організації для досягнення загальної мети її діяльності;
- г) форма системи управління, яка визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів.

7. Вкажіть методи управління:

- а) правові;
- б) стимулювання;

- в) економічні;
- г) соціально-психологічні;
- д) організаційні.

8. *Економічні методи управління діяльністю підприємства реалізують...*

- а) матеріальні інтереси участі людини у виробничих процесах;
- б) мотиви примусового характеру;
- в) мотиви соціальної поведінки людини;
- г) усі відповіді правильні.

9. *Принципи управління – це:*

- а) сукупність закономірно розташованих, взаємопов'язаних елементів, які знаходяться у взаємодії та являють собою єдине ціле;
- б) загальні, суттєві, стійкі та необхідні причинно-наслідкові зв'язки між явищами та процесами;
- в) будь-яке організаційне утворення, що складається з працівників, зайнятих певною господарською діяльністю;
- г) правила, основні положення та норми поведінки, якими необхідно керуватись у процесі управління.

10. *Організаційна структура управління — це...*

- а) сукупність усіх виробничих, невиробничих та управлінських підрозділів підприємства;
- б) внутрішній устрій підприємства, який характеризує склад підрозділів і систему зв'язків, підпорядкованості та взаємодії між ними;
- в) форма системи управління, яка визначає склад, взаємодію та підпорядкованість її елементів;
- г) сукупність складових якого-небудь об'єкта, які мають підпорядкований допоміжний характер і забезпечують умови для нормальної діяльності об'єкта в цілому.

11. *За якою організаційною структурою управління підлеглий має лише одного керівника який виконує всі адміністративні та спеціальні функції у відповідному підрозділі?*

- а) лінійною;
- б) функціональною;
- в) дивізійною;
- г) матричною.

12. *Основою якої організаційної структури управління є поділ функцій управління між окремими підрозділами апарату управління ?*

- а) лінійною;
- б) функціональною;
- в) дивізійною;
- г) матричною.

13. Дивізіональна організаційна структура управління – це структура, де...

- а) кожний виробничий підрозділ корпорації має свою власну досить розгалужену структуру управління, яка забезпечує автономне його функціонування;
- б) виконавці одночасно підпорядковані всім функціональним керівникам;
- в) кожний підлеглий має лише одного керівника, який виконує всі адміністративні та спеціальні функції у відповідному підрозділі;
- г) всі відповіді правильні.

14. Що є основними функціями управління підприємствами?

- а) менеджмент, маркетинг;
- б) планування, організація, мотивація, контроль;
- в) комерційна, технічна і фінансова;
- г) виробнича і посередницька.

15. Хто здійснює всі функції управління на ділянці?

- а) начальник цеху;
- б) майстер;
- в) економіст;
- г) маркетолог.

16. Який із наведених прикладів відноситься до лінійних зв'язків?

- а) начальник цеху – начальник планового відділу;
- б) директор – начальник цеху – майстер;
- в) начальник відділу праці і зарплати – начальник цеху;
- г) начальник цеху – начальник цеху.

17. Як ви вважаєте, що це за структура управління між елементами якої існують лише одноканальні взаємодії?

- а) дивізіональна організаційна структура;
- б) лінійна організаційна структура;
- в) функціональна організаційна структура;
- г) лінійно-функціональна структура.

18. Яка структура підприємства характеризує взаємозв'язок окремих цехів, господарств та ділянок?

- а) виробнича структура;
- б) організаційна структура;
- в) загальна структура;
- г) лінійна структура.

19. Яке із наведених визначень цеху вірне?

- а) сукупність робочих місць;
- б) частина виробничої площі, на якій робітник виконує операції по виготовленню продукції;
- в) виробничий, адміністративно відокремлений підрозділ підприємства; у якому виготовляється продукція або виконується визначена стадія виробництва;
- г) внутрішній устрій підприємства.

20. Які цехи належать до основних цехів?

- а) механічний і складальний;
- б) ремонтно-механічний і інструментальний;
- в) транспортний і ремонтно-будівельний;
- г) електроремонтний цех і цех по виготовленню нестандартного обладнання.

21. Які функції виконують основні цехи на підприємстві?

- а) виготовляють продукцію, що визначає профіль і спеціалізацію підприємства;
- б) виконують роботи, які забезпечують необхідні умови для нормального перебігу основних і допоміжних виробничих процесів;
- в) займаються утилізацією відходів виробництва;
- г) виготовляють продукцію, що використовується для забезпечення власних потреб усередині самого підприємства.

22. Які функції виконують побічні цехи на підприємстві?

- а) виготовляють продукцію, що визначає профіль і спеціалізацію підприємства;
- б) виконують роботи, які забезпечують необхідні умови для нормального перебігу основних і допоміжних виробничих процесів;
- в) займаються переробкою та виготовленням продукції з відходів основного виробництва;
- г) виготовляють продукцію, що використовується для забезпечення власних потреб у середині самого підприємства.

23. Які функції виконують обслуговуючі цехи на підприємстві?

- а) виготовляють продукцію, що визначає профіль і спеціалізацію підприємства;
- б) виконують роботи, які забезпечують необхідні умови для нормального перебігу основних і допоміжних виробничих процесів;
- в) займаються утилізацією відходів виробництва;
- г) виготовляють продукцію, що використовується для забезпечення власних потреб у середині самого підприємства.

24. Які цехи виготовляють продукцію, що використовується для забезпечення власних потреб усередині самого підприємства і може бути реалізована замовником?

- а) допоміжні;
- б) обслуговуючі;
- в) побічні;
- г) експериментальні.

25. Виробничі підрозділи підприємства, що займаються підготовкою та випробуванням нових виробів – це ...

- а) експериментальні цехи;
- б) підготовчі цехи;
- в) випробні цехи;
- г) науково-технічний відділ.

26. Технологічна виробнича структура переважно використовується на підприємствах...

- а) масового виробництва;
- б) дрібносерійного виробництва;
- в) великосерійного виробництва;
- г) одиничного виробництва.

27. Ознакою _____ виробничої структури є спеціалізація цехів на виготовленні певного виробу або групи однотипних виробів з використанням різноманітних технологічних процесів та операцій

- а) технологічної;
- б) змішаної ;
- в) комбінатської;
- г) предметної.

28. На невеликих підприємствах з відносно простими виробничими процесами використовується _____ структура?

- а) корпусна;
- б) без цехова;
- в) комбінатська;
- г) цехова.

29. На підприємствах, де здійснюються багатостадійні процеси виробництва, характерною ознакою яких є послідовність процесів переробки сировини, використовується _____ виробнича структура.

- а) цехова;
- б) без цехова;
- в) корпусна;
- г) комбінатська.

30. З розвитком і поглибленням рівня спеціалізації підприємств його виробнича структура...

- а) спрощується;
- б) не змінюється;
- в) стає розгалуженою;
- г) стає складнішою.

Тема 6 Ринок продукції (послуг) та маркетингова діяльність підприємства

Основні терміни й поняття:

Товар, товарний ринок, продукція, виконана робота, послуга, номенклатура продукції, асортимент, незавершене виробництво напівфабрикати готова продукція, валова продукція, товарна продукція, реалізована продукція, чиста продукція, маркетинг, концепція маркетингу, стратегія маркетингу, тактика маркетингу, попит, сегмент ринку, місткість ринку

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Ринок товару: сутність, структура та основні маркетингові параметри.
2. Поняття та класифікація продукції (робіт, послуг).
3. Вартісні та натуральні вимірники обсягу продукції.
4. Поняття маркетингу, його концепції та різновиди
5. Оцінка та прогнозування попиту на продукцію підприємства.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Товар – це продукт праці (виріб, послуга), призначений для продажу, що задовольняє певні потреби підприємств (організацій) або населення.

Товарний ринок – це сфера обороту товару (взаємозамінних товарів), на який протягом певного часу і в межах певної території є попит і пропозиція.

Продукція – результат людської праці, господарської діяльності у матеріально-речовій чи інформаційній формі, що кількісно вимірюється в натуральному і грошовому обчисленні.

Виконані роботи – результат праці людини з виконання певного кола завдань або доручень окремим виконавцем або колективом (будівельно-монтажні, пусконаладжувальні роботи, роботи з перевезення пасажирів та вантажів й ін.).

Послуги – продукт праці, виражений у вигляді споживної вартості, корисного ефекту, що задовольняє які-небудь людські потреби незалежно від їх природи (побутове, комунальне, транспортне, банківське обслуговування, державне управління, навчання, лікування, культурно-виховну роботу, догляд за дітьми та престарілими, надання консультацій, інформації тощо).

Номенклатура продукції – це перелік найменувань виробів, завдання з випуску яких передбачено планом виробництва продукції.

Асортимент – це сукупність різновидів продукції кожного найменування, що різняться за відповідними техніко-економічними показниками (за типорозмірами, потужністю, продуктивністю, дизайном тощо).

Незавершене виробництво – це продукція, яка не пройшла всіх стадій обробки і встановлених випробувань на даному підприємстві, не укомплектована, а також не прийнята замовником.

Напівфабрикати – це продукти, які отримані в окремих цехах, переділах, що не пройшли всіх встановлених технологічним процесом операцій і підлягають доробки у наступних цехах, переділах, комплектуванню у виробах, на певному етапі може розглядатися як готова продукція і бути реалізована на сторону.

Готовим продуктом визнають таку продукцію яка пройшла всі стадії технологічного процесу, прийнята відділом технічного контролю і може бути призначена до продажу.

Товарна продукція – це вартість готової продукції, напівфабрикатів вироблених в даному періоді, призначених для реалізації на сторону (іншим підприємствам), а також робіт та послуг промислового характеру, виконаних для інших підприємств.

Внутрішньозаводський оборот – частина готових виробів і напівфабрикатів, яка використовується для подальшої промислової переробки в межах одного підприємства.

Валова продукція – характеризує загальний обсяг виробництва, тобто обсяг виготовленої продукції, робіт, послуг, виконаних на підприємстві за певний (плановий) період у незмінних (порівняльних) цінах.

Валовий оборот підприємства – це обсяг валової продукції незалежно від того, де вона буде використана: чи в межах підприємства чи поза них.

Реалізована продукція – це частина товарної продукції, яка відвантажена споживачеві і за яку надійшли кошти на поточний рахунок підприємства – постачальника або мають надійти у зазначений термін.

Чиста продукція – обсяг товарної продукції з вартості якої виключені матеріальні витрати й сума амортизаційних відрахувань.

Маркетинг – це виробничо-комерційна діяльність підприємства, спрямована на виявлення та задоволення потреб у його продукції (послугах) через продаж її на ринку з метою одержання прибутку.

Концепція маркетингу – це загальний підхід підприємства до досягнення своєї мети на ринку.

Сегментування ринку – це виокремлення певної кількості покупців, що мають схожу або однакову реакцію на комплекс маркетингових заходів підприємства.

Сегмент – це об'єднана, попередньо виявлена кількість споріднених споживачів товару чи послуги за певними ознаками.

Попит – це бажання споживачів з урахуванням їхньої купівельної спроможності.

Місткість ринку – це обсяг товарів, які на ньому споживаються (реалізуються) протягом певного часу; вона розраховується у фізичному та вартісному вираженні за один рік.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Що Ви розумієте під «товаром»? Охарактеризуйте товари індивідуального споживання та виробничого призначення.
2. Дайте визначення товарного ринку. В чому полягає його особливість?
3. Визначте економічні категорії: „продукція”, „роботи”, „послуги”
4. Які ви знаєте види продукції залежно від призначення, ступеня завершеності?
5. Що Ви розумієте під «номенклатурою» та «асортиментом продукції»?
6. Які вимірники застосовують відносно обсягу виготовленої продукції? В яких випадках вони використовуються?
7. Які види продукції існують для вимірювання її обсягу у грошових вимірниках?
8. Що таке товарна та валова продукції? Який їх склад?
9. Що таке реалізована продукція? Як визначається її обсяг у грошових одиницях, який її зв'язок з товарною продукцією?
10. Яка сутність та порядок визначення чистої продукції?
11. Що таке валовий та внутрішньозаводський обороти?
12. Що являє собою маркетингова діяльність підприємства?
13. Які існують концепції маркетингу?
14. Охарактеризуйте маркетингові стратегії охоплення ринку.
15. Охарактеризуйте маркетингові стратегії виходу на ринок.
16. Як визначається попит на споживчі та промислові товари?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. *Товарна номенклатура - це ...*

- а) сукупність різновидів однойменної продукції;
- б) систематизований перелік усіх асортиментних груп, що виготовляються товаровиробником.
- в) перелік виробів за назвами, сортами, профілями у заданій кількості;
- г) увесь фізичний обсяг виробництва.

2. *Товарна продукція — це ...*

- а) увесь фізичний обсяг виробництва, у тому числі незавершеного;
- б) готова до реалізації вироблена продукція, яка зберігається на складі підприємства;
- в) продукція, за яку надійшли кошти на розрахунковий рахунок підприємства;
- г) реалізована продукція.

3. *Обсяг реалізованої продукції – це ...*

- а) обсяг товарної продукції, виготовленої та відвантаженої за даний період;
- б) обсяг товарної продукції на складах підприємства;
- в) обсяг відвантаженої покупцям товарної продукції, за яку у звітному періоді повністю надійшли кошти на розрахунковий рахунок;
- г) увесь фізичний обсяг виробництва.

4. *Умовно-натуральні показники продукції використовуються під час випуску:*

- а) верстатів;
- б) тканин;
- в) взуття;
- г) консервів.

5. *До вартісних вимірників обсягу продукції не відносяться:*

- а) товарна продукція;
- б) номенклатура і асортимент;
- в) реалізована продукція;
- г) чиста та умовно-чиста продукція.

6. *Товарна продукція не включає:*

- а) готову для реалізації продукцію;
- б) роботи, послуги промислового характеру, що виконані для інших підприємств;
- в) готову продукцію, напівфабрикати, що виготовлені для власних потреб;
- г) запчастини та напівфабрикати для реалізації на сторону.

7. *Для розрахунку обсягу валової продукції не треба знати:*

- а) обсяг товарної продукції;
- б) зміну залишків готової продукції на складі;
- в) зміну обсягів незавершеного виробництва;
- г) зміну обсягів випуску продукції для внутрішньозаводського споживання (інструмент, оснащення, запчастини).

8. *Валовий оборот підприємства характеризує обсяг валової продукції:*

- а) для використання в межах підприємства;
- б) для використання поза межами підприємства;
- в) оборот продукції між різними цехами;
- г) незалежно від того де буде використана: чи в межах підприємства, чи поза ним.

9. *Внутрішньозаводський оборот – це:*

- а) кількість продукції підприємства, яка використовується в середині нього для подальшої переробки;

- б) кількість продукції підприємства, що реалізована поза межами підприємства;
- в) вартість готової продукції, що реалізована робітникам підприємства за внутрішніми цінами;
- г) вартість продукції, що передана із одного цеху підприємства в інший.

10. Чиста продукція – це:

- а) новостворена підприємством вартість;
- б) продукція що виготовлена за державним замовленням;
- в) продукція що виготовлена понад державне замовлення;
- г) вартість тільки прибуткової продукції підприємства.

11. Для розрахунку обсягу реалізованої продукції не беруть до уваги:

- а) обсяг товарної продукції;
- б) зміну залишків готової продукції на складі;
- в) зміну обсягів незавершеного виробництва;
- г) зміну обсягів відвантаженої та неоплаченої продукції.

12. Що не відноситься до елементів маркетингу:

- а) товар, збут;
- б) реклама, сервіс;
- в) ціна;
- г) конкуренти.

13. Місткість ринку – це:

- а) група взаємопов'язаних товарів (товарів однієї споживчої вартості), у межах якої споживач може перейти від споживання одного товару до споживання іншого;
- б) регіон зі сферою взаємовідносин купівлі-продажу товару (групи товарів у межах одного товарного ринку), який може бути територією держави, області, району, міста (або їх частиною);
- в) ринок у межах території області, району, міста;
- г) максимально можливий обсяг продажу певного товару протягом року, виражений у натуральних або вартісних одиницях.

14. Ринкова частка фірми – це:

- а) максимально можливий обсяг продажу певного товару протягом року, виражений у натуральних або вартісних одиницях;
- б) питома вага товарів фірми в загальній місткості даного ринку збуту;
- в) відношення зайнятої фірмою частки ринку до ринкової частки найбільшого конкурента;
- г) економічна ситуація, що склалася на ринку відносно попиту, пропозиції, рівня цін, товарних запасів, становища основних фірм-конкурентів.

15. Відносна ринкова частка фірми – це...

- а) максимально можливий обсяг продажу певного товару протягом року, виражений у натуральних або вартісних одиницях;
- б) питома вага товарів фірми в загальній місткості даного ринку збуту;
- в) відношення зайнятої фірмою частки ринку до ринкової частки найбільшого конкурента;
- г) економічна ситуація, що склалася на ринку відносно попиту, пропозиції, рівня цін, товарних запасів, становища основних фірм-конкурентів.

Тема 7 Товарна політика підприємства

Основні терміни й поняття:

Товарна політика, життєвий цикл товару, товарні стратегії, асортиментна політика, брендинг, неймінг, торгова марка

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Життєвий цикл товару.
2. Сутність та елементний склад товарної політики підприємства.
3. Товарна стратегія: сутність, види.
4. Формування асортименту товарів та управління ним.
5. Бренд: поняття, технологія створення та розвиток.
6. Інструменти створення іміджу товару на ринку.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Життєвий цикл товару – концепція, яка визначає послідовність періодів існування товару.

Товарна політика – це комплекс заходів, які націлюють виробничо-комерційну діяльність підприємства на підвищення конкурентоспроможності продукції (послуг) та формування раціонального товарного портфеля для задоволення потреб споживачів і одержання прибутку.

Товарні стратегії – напрями товарної політики, притримуючись яких підприємство може забезпечити стабільний обсяг продажу і прибуток на всіх стадіях життєвого циклу продукції.

Асортиментна політика – формування асортименту продукції залежно від потреб ринку, фінансового стану підприємства та його місії і стратегічних цілей.

Формування асортименту – це процес добору груп, видів і різновидів товарів.

Брендинг – це процес створення бренду і управління ним.

Неймінг – це професійна діяльність, яка пов'язана зі створенням виразної, оригінальної назви для компанії або товару, яка гарно запам'ятовується.

Торгова марка – будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів».

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Розкрийте сутність концепції життєвого циклу товару.
2. Назвіть види життєвих циклів товарів.
3. Визначте сутність та охарактеризуйте складові товарної політики підприємства.
4. Поясніть сутність та охарактеризуйте основні характеристики товарного асортименту.
5. Визначте відмінності між поняттями «асортимент» та «номенклатура».
6. Що Ви розумієте під асортиментною політикою? Визначте основні етапи формування асортименту.
7. Що Ви розумієте під товарною стратегією? Охарактеризуйте основні види товарних стратегій.
8. Поясніть сутність та охарактеризуйте види товарної диференціації та диверсифікації.
9. Поясніть сутність та охарактеризуйте методи елімінування продукції.
10. Що Ви розумієте під брендом?
11. Які переваги надає виробникам та споживачам використання брендів?
12. Поясніть сутність брендингу та охарактеризуйте його основні етапи.
13. Охарактеризуйте основні інструменти створення іміджу товару на ринку.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Назвіть правильну послідовність життєвого циклу товару:
  - а) виробництво, впровадження, насичення, зрілість, спад;
  - б) впровадження, зростання, сталий розвиток, спад;
  - в) впровадження, зростання, зрілість, спад, оновлення;
  - г) впровадження, зростання, зрілість, спад.
2. Для етапу впровадження товару на ринок характерне:
  - а) інтенсивне визнання товару й нарощування обсягів продажу, зменшення витрат на рекламу, поява конкурентів, збільшення прибутків фірми;
  - б) високі витрати на виробництво і збут, покупці - новатори, конкуренти відсутні, прибутки низькі, повільне збільшення обсягів продаж;
  - в) уповільнення темпів зростання обсягів продажу товару, прибуток стабілізується або навіть частково зменшується внаслідок додаткових витрат на маркетингові заходи з метою протидії конкурентам і залучення нових покупців;
  - г) різке скорочення обсягів продажу і зменшення прибутку.

3. Етап зростання ЖЦТ характеризується:

- а) інтенсивним визнанням товару й нарощуванням обсягів продажу, зменшенням витрат на рекламу, появою конкурентів, збільшенням прибутків фірми;
- б) високими витратами на виробництво і збут, покупці - новатори, відсутністю конкурентів і прибутків, повільним збільшенням обсягів продаж;
- в) уповільненням темпів зростання обсягів продажу товару, стабілізацією прибутку або навіть частковим зменшенням внаслідок додаткових витрат на маркетингові заходи з метою протидії конкурентам і залучення нових покупців;
- г) різким скороченням обсягів продажу і зменшенням прибутку.

4. Для етапу зрілості ЖЦТ характерне:

- а) інтенсивне визнання товару й нарощування обсягів продажу, зменшення витрат на рекламу, поява конкурентів, збільшення прибутків фірми;
- б) високі витрати на виробництво і збут, покупці-новатори, конкуренти відсутні, прибутки відсутні, повільне збільшення обсягів продаж;
- в) уповільнення темпів зростання обсягів продажу товару, прибуток стабілізується або навіть частково зменшується;
- г) різке скорочення обсягів продажу і зменшення прибутку.

5. Одержання прибутку від нового товару можливе на такому етапі його життєвого циклу:

- а) запровадження на ринок;
- б) зростання;
- в) зрілості
- г) розробки.

6. Крива життєвого циклу товару, яка характеризує швидкий зліт і падіння популярності це...

- а) крива захоплення;
- б) довгострокове захоплення;
- в) сезонна крива;
- г) крива провалу.

7. Товарна політика - це:

- а) складова господарської діяльності підприємства;
- б) визначений курс дій, принципи поведінки підприємства на товарному ринку;
- в) сукупність засобів впливу на споживача за допомогою товару;
- г) комплекс дій для підвищення конкурентоспроможності продукції (послуг) та формування раціонального товарного портфеля для задоволення потреб споживачів і одержання прибутку.

8. Вкажіть елемент, що входить в товарну політику:

- а) приймання товару за кількістю;
- б) формування товарного асортименту;
- в) формування товару для транспортування;
- г) відбір і підготовка товарної продукції для демонстрації на виставці.

9. Визначте відповідність між товарними стратегіями

1. Стратегія інновації товару чи послуги	А. Заходи, спрямовані на модифікацію існуючого на ринку товару
2. Стратегія варіації товару чи послуги	Б. Стратегія вилучення товару з виробничої програми підприємства
3. Стратегія елімінування товару	В. Стратегія виведення нових продуктів на ринок

1-В, 2- А, 3-Б.

10. Визначте відповідність між стратегіями диверсифікації товару

1. Горизонтальна диверсифікація	А. Випуск нового товару, не пов'язаного з основною діяльністю підприємства
2. Вертикальна диверсифікація	Б. Доповнення виробничої програми продукцією попередніх та наступних ланок
3. Чиста диверсифікація	В. Доповнення товарної номенклатури новою продукцією, яка виробляється із використанням тих самих технологій

1-В, 2- Б, 3-А

11. Фірма, що здійснює виробництво і реалізацію велосипедів, вирішила доповнити асортимент новими виробами: візками для велосипедів. Це:

- а) горизонтальна диверсифікація;
- б) конгломерантна диверсифікація;
- в) концентрична диверсифікація;
- г) повна диверсифікація.

12. Воєнний завод крім основної продукції виробляє коляски для дітей. Яка стратегія маркетингу використовується?

- а) горизонтальна диверсифікація;
- б) вертикальна диверсифікація;
- в) латеральна диверсифікація;
- г) інтенсивний маркетинг.

13. Стратегія горизонтальної диверсифікації передбачає:

- а) організацію бізнесу в нових галузях;
- б) розширення контингенту покупців товару;
- в) розширення асортименту шляхом використання тих самих технологій у різних галузях;
- г) доповнення асортиментної пропозиції новими послугами.

14. Стратегія вертикальної диверсифікації базується на:

- а) випуску нових товарів (послуг), які в технологічному та маркетинговому аспекті пов'язані з існуючими товарами фірми.
- б) розширенні контингенту покупців товару;
- в) розширенні асортименту шляхом використання тих саме технологій у різних галузях;
- г) випуск нового товару, не пов'язаного з основною діяльністю підприємства.

15. Стратегія латеральної диверсифікації полягає в:

- а) випуск нових товарів (послуг), які в технологічному та маркетинговому аспекті пов'язані з існуючими товарами фірми;
- б) розширенні асортименту шляхом використання тих саме технологій у різних галузях;
- в) розширенні контингенту покупців товару;
- г) випуск нового товару, не пов'язаного з основною діяльністю підприємства.

16. Доберіть правильне визначення до кожної категорії

1. Широта асортименту	А. Загальна кількість товарів підприємства
2. Глибина асортименту	Б. Кількість товарних ліній або видів продукції, які пропонуються підприємством
3. Насиченість асортименту	В. Ступінь подібності товарів різних асортиментних груп за призначенням, технологією, каналами розподілу
4. Гармонійність асортименту	Г. Кількість варіантів товару кожного товарного асортименту, тобто різні моделі, марки, кольори та ін.

1-Б, 2- Г, 3-А, 4-В.

17. Товарна номенклатура - це ...

- а) сукупність різновидів однойменної продукції;
- б) систематизований перелік усіх асортиментних груп, що виготовляються товаровиробником.

- в) перелік виробів за назвами, сортами, профілями у заданій кількості;
- г) увесь фізичний обсяг виробництва.

18. Чи можна ототожнювати поняття «бренд» і «торгова марка»

- а) так;
- б) ні.

19. Бренд - це...

- а) асоціації, образ товару;
- б) «якісна» торгова марка, що має репутацію у покупців і добре продається протягом тривалого часу;
- в) оригінальне зображення повної або скороченої назви фірми;
- г) оригінальний напис скороченого найменування фірми, товарної групи, виробленою даною фірмою, чи даного конкретного товару, що випускається нею.

20. Роль брэнда для покупця:

- а) ідентифікація походження товару;
- б) знак якості.
- в) скорочення витрат на пошук;
- г) джерело стійкої конкурентної переваги;
- д) зменшення ризиків;
- е) доходи від франчайзингу.
- ж) захист власності;

Тема 8 Персонал підприємства, продуктивність і оплата праці

Основні терміни й поняття:

Трудові ресурси, персонал, кадри, трудовий потенціал, категорії персоналу, керівники, спеціалісти, службовці, робітники, професія, спеціальність, кваліфікація, чисельність персоналу, продуктивність праці, тарифна ставка, тарифна сітка, форми і системи оплати праці, продуктивність праці, мотивація

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Поняття, класифікація і структура персоналу підприємства.
2. Система показників для оцінки чисельності, стану, руху робочої сили на підприємстві.
3. Методичні підходи при плануванні чисельності окремих категорій працівників підприємства.
4. Продуктивність праці персоналу: сутність, показники, методи її вимірювання та напрямки підвищення.
5. Мотивація персоналу: сутність, види та основні методи впливу.

6. Оплата праці на підприємстві: сутність, державна політика, загальна організація.

7. Сутнісно-видова характеристика форм і систем оплати праці персоналу.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Трудові ресурси – це частина працездатного населення, що за своїми віковими, фізичними, освітніми даними здатна виробляти матеріальні та духовні блага й послуги, тобто здійснювати корисну діяльність.

Трудовий потенціал – це інтегрована оцінка і кількісних, і якісних характеристик економічно активного населення, яка означає його приховані можливості.

Трудовий колектив – сукупність працівників підприємства, об'єднаних загальною метою досягнення певних кінцевих результатів своєї спільної діяльності.

Кадри – сукупність частини працівників певного рівня знань, професії, компетенції та кваліфікації, що мають значний стаж роботи на цьому підприємстві.

Персонал підприємства – це сукупність працівників різних професійно-кваліфікаційних груп, що зайняті на підприємстві та входять в його обліковий склад.

Професія – вид трудової діяльності, здійснення якої потребує відповідного комплексу теоретичних знань та практичних навичок.

Спеціальність – більш вузький різновид трудової діяльності в межах професії, що потребує глибоких знань і надання практичних навичок з вузького кола робіт.

Кваліфікація – це сукупність виробничих знань та практичних навичок, що визначають ступінь підготовленості працівника до виконання професійних функцій відповідної складності.

Структура персоналу підприємства – відносне (процентне) співвідношення окремих категорій персоналу в межах його загальної чисельності.

Продуктивність праці – це ефективність затрат конкретної праці, яка визначається кількістю продукції, виробленої за одиницю робочого часу, або кількістю часу, витраченого на одиницю продукції.

Виробіток – це кількість продукції, виробленої за одиницю робочого часу або яка припадає на одного середньоспискового працівника чи робітника за певний період (годину, зміну, місяць, квартал, рік).

Трудомісткість продукції – сума всіх витрат праці, затраченої на виробництво одиниці продукції (роботи) (у люд.-годин.), на даному підприємстві.

Мотивація праці – це сукупність методів, прийомів, способів і конкретних дій, що спонукають працівника до високопродуктивної трудової діяльності, орієнтованої на досягнення особистої винагороди, а також цілей організації.

Стимулювання – виплата винагороди в грошовій формі або у відповідному еквіваленті.

Винагорода – це широкий спектр конкретних засобів, що базуються на системі цінностей людини (усе те, що людина вважає для себе цінним).

Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Номінальна заробітна плата – це сума коштів, яку одержують працівники за виконання обсягу робіт відповідно до кількості і якості затраченої ними праці, результатів праці.

Реальна заробітна плата відображає сукупність матеріальних і культурних благ, а також послуг, які може придбати трудівник на номінальну заробітну плату.

Тарифна система оплати праці являє собою сукупність нормативів, за допомогою яких здійснюється диференціація і регулювання зарплати різних груп працівників залежно від їхньої кваліфікації, відповідальності, умов праці (тобто її шкідливості, складності, інтенсивності, привабливості тощо), її кількості та результатів.

Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників – це систематизований за видами економічної діяльності збірник описів професій, які наведені у Класифікаторі професій.

Тарифна сітка слугує для визначення співвідношень в оплаті праці робітників, які виконують роботи різної складності.

Тарифна ставка визначає розмір заробітку за годину, день або місяць роботи.

Схеми посадових окладів – це перелік посад і відповідних їм посадових окладів, які визначаються у вигляді верхньої й нижньої межі посадового окладу по кожній посаді.

Погодинна – оплата праці за фактично відпрацьований час.

Відрядна – оплата праці за фактично виконаний обсяг робіт.

Безтарифна система оплати праці – це організація оплати праці, що ґрунтується на принципі часткового розподілу зароблених колективом коштів між працівниками згідно з прийнятими співвідношеннями (коефіцієнтами) в оплаті праці різної якості (залежно від кваліфікації, посади, спеціальності працівників тощо).

Фонд оплати праці – сума коштів, яка створюється на підприємстві для оплати всіх категорій персоналу і включається до собівартості продукції.

Фонд основної заробітної плати – включає винагороди за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадових обов'язків).

Фонд додаткової заробітної плати – містить доплати, надбавки, гарантії та компенсаційні виплати, передбачені законом, премії за виконання виробничих завдань і функцій..

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати – премії, які мають одноразовий характер; компенсаційні виплати, які не передбачено законом або понад норми призначено законами.

Облікова чисельність працівників підприємства – це показник чисельності працівників облікового складу на певне число чи дату.

Явочний склад характеризує число працівників облікового складу, що з'явилися на роботу в даний день, включаючи відряджених.

Середньооблікова чисельність – це чисельність працівників у середньому за визначений період (місяць, квартал, з початку року, за рік).

Рух робочої сили – являє собою процес поповнення вивільнення та переміщення облікової чисельності працівників.

Баланс робочого часу одного робітника встановлює середню кількість годин, яку робітник повинен відпрацювати протягом планового періоду.

Норма часу – це величина витрат робочого часу, що встановлена для виконання одиниці роботи працівником або групою працівників відповідної кваліфікації в певних організаційно-технічних умовах.

Норма виробітку (навантаження) – це встановлений обсяг одиниць роботи, який працівник або група працівників відповідної кваліфікації повинні виконати за одиницю робочого часу в певних організаційно-технічних умовах.

Норма обслуговування – це встановлена кількість одиниць об'єктів, які працівник або група працівників відповідної кваліфікації повинні обслуговувати в одиницю робочого часу в певних організаційно-технічних умовах.

Норма часу обслуговування – це величина витрат часу на обслуговування одиниці обсягу роботи.

Норма керованості – це чисельність працівників, яка знаходиться в підпорядкуванні в одного керівника.

Норматив чисельності – це установлена чисельність працівників певного професійно-кваліфікованого складу, яка необхідна для виконання конкретних виробничих, управлінських функцій або обсягів робіт.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Розкрийте сутність понять «трудові ресурси» та «персонал підприємства», «кадри».
2. Що Ви розумієте під складом та структурою персоналу підприємства.
3. Охарактеризуйте функціональний склад персоналу підприємства.
4. Розкрийте сутність понять: професія, спеціальність, кваліфікація. З'ясуйте різницю між ними.
5. Які показники є кількісною характеристикою персоналу підприємства?
6. Що таке рух персоналу? Яке його значення для підприємства і для працівника в ринкових умовах?

7. Які показники характеризують рух персоналу?
8. Дайте визначення продуктивності праці. Якими показниками вона характеризується?
9. Що характеризує виробіток? У яких показниках він вимірюється і як обчислюється?
10. Що відображає трудомісткість? У яких показниках вона вимірюється і як обчислюється?
11. Назвіть фактори зростання продуктивності праці.
12. Охарактеризуйте заробітну плату як економічну категорію.
13. Які функції виконує заробітна плата в ринковій економіці?
14. Що таке мінімальна заробітна плата?
15. Які основні принципи організації заробітної плати?
16. Назвіть основні елементи організації праці.
17. У чому полягає державне регулювання оплати праці? Назвіть сфери державного регулювання оплати праці.
18. Розкрийте сутність тарифної системи.
19. Які основні елементи тарифної системи?
20. Для чого використовується Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників?
21. Охарактеризуйте сутність тарифної сітки.
22. Що визначає тарифна ставка?
23. Що являє собою єдина тарифна сітка?
24. Яка сутність погодинної форми оплати праці? Які системи погодинної форми оплати праці Ви знаєте?
25. Розкрийте сутність відрядної форми оплати праці. Які системи відрядної форми оплати праці існують та в чому вони полягають?
26. Розкрийте сутність колективної системи оплати праці.
27. У чому полягає сутність безтарифних моделей оплати праці?
28. Дайте характеристику структури заробітної плати. Які складові формують фонд заробітної плати працівників?
29. Розкрийте сутність основної заробітної плати.
30. Розкрийте економічний зміст додаткової заробітної плати.
31. Які виплати працівникам входять до «Інших заохочувальних і компенсаційних виплат» ?
32. Що являють собою трудові норми? Які види норм праці Ви знаєте?
33. Як розраховується планова чисельність персоналу підприємства?
34. Як обчислюється планова чисельність робітників-відрядників?
35. Як обчислюється планова чисельність допоміжних робітників?
36. Охарактеризуйте сутність показників чисельності персоналу підприємства.
37. Охарактеризуйте сутність облікової, явочної чисельності персоналу підприємства
38. Що таке плинність кадрів і як її визначити?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Трудові ресурси – це...

- а) усі люди працездатного віку;
- б) люди працездатного віку, підлітки та пенсіонери, які працюють;
- в) будь-яка чисельність працюючих разом людей на даному підприємстві;
- г) сукупність постійних працівників, які мають необхідну професійну підготовку та певний досвід практичної діяльності.

2. Сукупність постійних працівників, які мають необхідну професійну підготовку та певний досвід практичної діяльності, називають...

- а) трудовим колективом підприємства;
- б) персоналом підприємства;
- в) трудовими ресурсами;
- г) трудовим потенціалом підприємства.

3. До категорії «службовець» відносяться працівники, які ...

- а) займаються інженерно-технічними та економічними роботами;
- б) зайняті безпосередньо у процесі виробництва та надання матеріальних благ;
- в) здійснюють підготовку та оформлення документації, облік і контроль, господарське обслуговування;
- г) обіймають посади керівників структурних підрозділів підприємства;
- д) виконують суто розумову роботу.

4. Вид трудової діяльності, здійснення якої потребує відповідних спеціальних знань і практичних навичок, називається...

- а) професією;
- б) спеціальністю;
- в) кваліфікацією;
- г) категорією.

5. Спеціальність – це...

- а) вид трудової діяльності, здійснення якої потребує відповідних спеціальних знань;
- б) вид трудової діяльності, здійснення якої потребує практичних навичок;
- в) більш вузький різновид трудової діяльності в межах професії;
- г) сукупність спеціальних знань і практичних навичок, що визначають ступінь підготовленості працівника до виконання професійних функцій обумовленої складності.

6. Спеціалістами вищої кваліфікації називають працівників...

- а) із середньою освітою та деяким практичним досвідом;
- б) які обіймають певні посади, але не мають спеціальної освіти;
- в) які мають наукові ступені й звання;
- г) з вищою спеціальною освітою і значним практичним досвідом;
- д) певного працездатного віку.

7. Чисельність працівників, яка включає всіх постійних, тимчасових і сезонних працюючих, прийнятих на роботу на строк один і більше днів незалежно від того, знаходяться вони на роботі, у відпустці, відрядженні, звільнені від праці за хворобою чи з інших причин, називається...

- а) явочною;
- б) обліковою;
- в) середньообліковою;
- г) повною.

8. Різниця між обліковою і явочною чисельністю характеризує...

- а) плинність персоналу;
- б) структуру персоналу;
- в) резерв персоналу, що має використовуватися для заміни тих, що не виходять на роботу з поважних причин;
- г) кількість персоналу, звільненого з поважних причин у цьому звітному періоді.

9. Коефіцієнт відповідності кваліфікації робітників рівню складності виконуваних ними робіт обчислюється як відношення...

- а) чисельності основних робітників до чисельності допоміжних робітників;
- б) загальної суми років роботи на даному підприємстві всього персоналу до середньооблікової чисельності;
- в) чисельності висококваліфікованих і кваліфікованих робітників до загальної кількості робітників;
- г) середнього тарифного розряду групи робітників до середнього тарифного розряду робіт, які вони виконують.

10. Співвідношення кількості звільнених працівників (за власним бажанням, порушенням трудової дисципліни) і середньооблікової їх чисельності – це показник...

- а) частки окремих категорій працівників;
- б) плинності персоналу;
- в) рівня дисципліни;
- г) продуктивності праці.

11. Співвідношення неявок на роботу і кількості відпрацьованих людино-годин – це показник...

- а) частки окремих категорій працівників;
- б) плинності персоналу;
- в) рівня дисципліни;
- г) продуктивності праці.

12. Від яких факторів залежить чисельність основних робітників зайнятих на нормованих роботах?

- а) кількості змін роботи обладнання і загальної кількості обладнання;
- б) трудомісткості виробничої програми і корисного фонду робочого часу одного робітника;
- в) кількості виробів і норми виробітку;
- г) кількості робочих місць і кількості змін.

13. Продуктивність праці – це ...

- а) витрати суспільно необхідної праці на виробництво одиниці продукції;
- б) витрати живої праці на виробництво одиниці продукції;
- в) продуктивна сила праці, тобто здатність за одиницю робочого часу створити певні споживчі вартості;
- г) міра кількості затраченої праці;
- д) кількість продукції за одиницю робочого часу.

14. До негрошових методів мотивації результативної діяльності працівників належать ...

- а) гнучкі робочі графіки;
- б) оплата навчання;
- в) доплата за стаж;
- г) пільгове користування житлом;
- д) правильна відповідь відсутня.

15. Згідно з теорією ієрархії потреб Маслоу потреби людей виокремлюються у ...

- а) шість основних груп;
- б) п'ять основних груп;
- в) три основні групи;
- г) дві основні групи.

16. Оплата праці – це...

- а) заробіток у вигляді винагород, інших заохочувальних і компенсаційних виплат;
- б) будь-який заробіток, що залежить від результатів праці працівника і визначається тарифними ставками, розцінками, посадовими окладами;

в) будь-який заробіток, який за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану роботу або надані послуги;

г) встановлений державою розмір заробітної плати нижче якого не може здійснюватись оплата за фактично виконану роботу.

17. Основна заробітна плата – це...

а) будь який заробіток, що залежить від результатів праці працівника і визначається тарифними ставками, розцінками, посадовими окладами;

б) встановлений державою розмір заробітної плати нижче якого не може здійснюватись оплата за фактично виконану роботу;

в) будь який заробіток, що за трудовим договором виплачується працівникові за виконану роботу й надані послуги.

18. Основна (тарифна) частина заробітної плати працівника не залежить від ...

а) результатів його роботи;

б) рівня його кваліфікації;

в) складності робіт, що ним виконуються;

г) результатів господарської діяльності, підприємства, на якому він працює.

19. До сфери державного регулювання оплати праці згідно з чинним законодавством належить регулювання ...

а) мінімальної заробітної плати;

б) оплати праці в організаціях, що фінансуються з бюджету;

в) розмірів посадових окладів керівників державних підприємств;

г) всі наведені відповіді правильні.

20. Мінімальна заробітна плата – це ...

а) будь-який заробіток, що залежить від результатів роботи працівника і визначається тарифними ставками, розцінками, посадовими окладами;

б) встановлений державою розмір заробітної плати, менше якого не може здійснюватись оплата за фактично виконану роботу (за повний місяць);

в) будь-який заробіток, що за трудовим договором виплачується працівникові за виконану роботу та надані послуги.

21. Тарифна система оплати праці працівників включає ...

а) тарифні ставки, тарифно-кваліфікаційний довідник;

б) тарифні ставки, тарифні сітки, тарифно-кваліфікаційний довідник, регіональний та галузевий коефіцієнти;

в) тарифні ставки, тарифні сітки;

г) тарифні ставки, посадові оклади;

д) тарифно-кваліфікаційний довідник, посадові оклади, преміальне положення.

22. При відрядній формі оплата праці проводиться за ...

- а) нормами й розцінками, встановленими за розрядом виконуваних робіт;
- б) тарифною сіткою;
- в) штатним розкладом підприємства;
- г) штатним розкладом плюс преміальні.

23. Заробіток працівника, що розраховується шляхом перемноження кількості одиниць виробленої продукції та розцінки за одиницю продукції, є заробіток при ...

- а) відрядно-прогресивній системі;
- б) прямій відрядній системі;
- в) непрямій системі;
- г) відрядно-преміальній системі.

24. До погодинної форми оплати праці належать ...

- а) акордна;
- б) непряма відрядна;
- в) відрядно-преміальна;
- г) жодна з наведених форм.

25. Винагороди працівникам за підсумками роботи за рік належать до ...

- а) фонду основної заробітної плати;
- б) фонду додаткової заробітної плати;
- в) фонду виплати дивідендів.
- г) інших заохочувальних та компенсаційних виплат

26. Виплати матеріальної допомоги працівникам підприємства по тимчасовій непрацездатності належать до ...

- а) фонду основної заробітної плати;
- б) фонду додаткової заробітної плати;
- в) фонду матеріального стимулювання.
- г) інші виплати, що не входять до фонду оплати праці

27. Надбавки і доплати за розширення зон обслуговування, за інтенсивність праці належать до ...

- а) фонду основної заробітної плати;
- б) інших заохочувальних та компенсаційних виплат;
- в) фонду додаткової заробітної плати;
- г) фонду виплати дивідендів.

28. Які чинники впливають на продуктивність праці?

- а) кількість продукції, кількість робочих місць;
- б) впровадження нової техніки та технології, удосконалення системи управління, організації праці;

- в) кількість змін, кількість обладнання;
- г) тривалість робочого часу, трудомісткість виробу.

29. При якій системі оплати праці, заробіток допоміжних робітників ставиться в пряму залежність від результатів праці основних робітників?

- а) бригадна відрядна система;
- б) акордна система;
- в) непряма відрядна система;
- г) пряма відрядна система.

30. Від яких чинників залежить відрядна розцінка?

- а) тарифної ставки і тарифного коефіцієнта;
- б) кількості продукції;
- в) чисельності робітників;
- г) кількості обладнання і змін роботи.

31. За допомогою якого елемента тарифної системи визначається кваліфікація робітника?

- а) тарифної сітки;
- б) тарифної ставки;
- в) тарифно-кваліфікаційного довідника;
- г) схеми посадових окладів.

32. Від чого залежить відрядна форма оплати праці?

- а) від кількості відпрацьованого часу;
- б) від кількості виготовленої продукції;
- в) від посадового окладу;
- г) від кваліфікації працівника.

33. До якої системи оплати праці належить заробіток розрахований в залежності від денної тарифної ставки і кількості відпрацьованих за місяць днів?

- а) акордна система;
- б) проста почасова система;
- в) відрядно-преміальна система;
- г) окладна система.

34. При якій системі оплати праці розрахунки встановлюються не за окремими операціями, а на весь комплекс робіт з визначенням кінцевого строку його виконання?

- а) акордна система;
- б) окладна система;
- в) колективна відрядна система;
- г) відрядно-прогресивна система.

35. Яка із наведених відповідей найбільш повно характеризує склад фонду оплати праці?

- а) основна заробітна плата та премії;
- б) заробітна плата по відрядним розцінкам та доплати;
- в) основна та додаткова зарплати, заохочувальні і компенсаційні виплати;
- г) заробітна плата за окладами та тарифними ставками, доплати.

Тема 9 Основний капітал

Основні терміни й поняття:

Капітал підприємства, основний капітал, основні засоби, оцінка основних засобів, знос, амортизація, норма амортизації, фондоддача основних фондів, фондомісткість продукції, рентабельність основних фондів, фондоозброєність праці.

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Загальна характеристика капіталу і виробничих фондів підприємства.
2. Основні засоби підприємства: поняття, функціонально-елементний склад та оцінка.
3. Системи показників технічного стану й руху основних засобів підприємства.
4. Знос та амортизація основних засобів: поняття, вимірювання та методи нарахування.
5. Показники та шляхи підвищення ефективності використання основних фондів.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Капітал підприємства характеризує загальну вартість засобів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які інвестуються у формування його активів.

Основний капітал – це кошти, вкладені в засоби виробництва та інші необоротні активи, які використовуються підприємством у його діяльності протягом тривалого часу, зберігають свою натурально-речову форму і свою вартість на вартість продукції переносять поступово.

Основні засоби – це частина виробничих засобів підприємства, яка багатократно приймає участь у виробничому процесі, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, переносить свою вартість на вартість виготовленої продукції поступово шляхом нарахування амортизації.

Оцінка основних засобів підприємства – це грошове вираження їхньої вартості, в залежності від часу придбання і технічного стану.

Знос – це втрата основними фондами початкових техніко-експлуатаційних якостей (споживчої вартості) і реальної вартості

Амортизація – це процес поступового відшкодування зносу основних фондів шляхом включення частини їх вартості у витрати на виробництво продукції.

Норма амортизаційних відрахувань – частина вартості основних фондів у відсотковому вираженні, що підлягає перенесенню на собівартість продукції.

Фондовіддача – показник, що характеризує ефективність використання основних фондів підприємства та показує скільки продукції у вартісному вимірі віддає нам одна гривня, вкладена в основні фонди.

Фондомісткість – це питомий показник потреби основних виробничих фондів для забезпечення виробництва одиниці продукції. (показує частку вартості основних фондів які припадають на кожну гривню виробленої продукції).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Поясніть сутність капіталу підприємства.
2. Надайте класифікацію капіталу підприємства за різними ознаками.
3. Що Ви розумієте під виробничими фондами підприємства? Чим відрізняються основні фонди від оборотних фондів підприємства?
4. Дайте визначення сутності основних засобів. Яка роль основних засобів у виробничій діяльності підприємства?
5. Як поділяються основні засоби за матеріальним складом?
6. Наведіть приклади активної та пасивної частин основних засобів.
7. Наведіть приклади основних засобів виробничого та невиробничого призначення.
8. Які види оцінки основних засобів Ви знаєте?
9. Що містить первісна вартість основних засобів?
10. Що таке залишкова, переоцінена, ліквідаційна вартість основних засобів?
11. Охарактеризуйте систему показників технічного стану основних засобів.
12. Розкрийте сутність зносу основних засобів. Які види зносу Ви знаєте?
13. Що Ви розумієте під амортизацією основних засобів? Що таке норма амортизаційних відрахувань?
14. Охарактеризуйте основні методи нарахування амортизації основних засобів. Для чого застосовуються прискорені методи нарахування амортизації?
15. Охарактеризуйте показники ефективності використання основних засобів підприємства.
16. Назвіть шляхи підвищення ефективності використання основних засобів підприємства.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Основні виробничі фонди в кожному виробничому циклі...

- а) використовуються повністю;
- б) використовуються частково;
- в) зовсім можуть не використовуватися
- г) правильної відповіді немає

2. В яких одиницях виміру здійснюється аналіз і планування основних фондів?

- а) лише у вартісних;
- б) лише у натуральних;
- в) у вартісних і натуральних;
- г) правильної відповіді немає

3. У процесі виробництва основні фонди підприємства...

- а) змінюють свою споживну вартість;
- б) зберігають свою споживну вартість;
- в) повністю втрачають споживну вартість;
- г) взагалі її не мають.

4. Складниками виробничих фондів підприємства є...

- а) основні фонди;
- б) оборотні фонди;
- в) фонди обігу;
- г) основні та оборотні фонди.

5. Що із наведених активів не відносяться до основних фондів?

- а) транспортні засоби;
- б) запасні частини;
- в) споруди;
- г) робочі машини.

6. Основні фонди числяться на балансі підприємства впродовж усього періоду їх функціонування за...

- а) первісною вартістю;
- б) відновною вартістю;
- в) залишковою вартістю;
- г) ліквідаційною вартістю.

7. Основні фонди при зарахуванні їх на баланс підприємства в результаті придбання, будівництва оцінюються за...

- а) ринковою вартістю;
- б) відновною вартістю;
- в) повною первісною вартістю;
- г) залишковою вартістю.

8. Внаслідок переоцінки первісна вартість основних фондів змінюється за...

- а) відновленою вартістю;
- б) залишковою вартістю;
- в) ліквідаційною вартістю;
- г) ринковою вартістю.

9. Рівень фізичного (матеріального) спрацювання основних виробничих фондів підприємства визначають...

- а) за фактичним строком служби;
- б) за оптимальним строком служби;
- в) за питомою вагою перенесеної вартості;
- г) за питомою вагою списаних основних фондів.

10. Рівень прогресивності основних фондів залежить від...

- а) рівня технічної оснащеності;
- б) рівня співвідношення виробничих і невиробничих основних фондів;
- в) вікового складу основних фондів;
- г) співвідношення активної та пасивної частин основних фондів.

11. Ступінь економічного спрацювання основних фондів підприємства визначають...

- а) за фактичним строком служби;
- б) за оптимальним строком служби;
- в) за питомою вагою перенесеної вартості;
- г) за питомою вагою списаних основних фондів.

12. Яка ознака лежить в основі поділу основних фондів на активну й пасивну частини?

- а) паспортна продуктивність;
- б) рівень дохідності;
- в) ступінь спрацьованості;
- г) характер участі у виробничих процесах.

13. Яка ознака лежить в основі поділу основних фондів на виробничі і невиробничі?

- а) паспортна продуктивність;
- б) сфера використання;
- в) рівень дохідності;
- г) характер участі у виробничих процесах.

14. Строк служби засобів праці з моменту введення у виробничий процес до вибуття є...

- а) реальним строком служби;
- б) фактичним строком служби;
- в) оптимальним строком служби;
- г) нормативним строком служби.

15. Амортизація основних фондів – це...

- а) зношення основних фондів;
- б) процес перенесення вартості основних фондів на собівартість продукції, що виготовляється;
- в) відтворення основних фондів;
- г) витрати на утримання основних фондів.

16. Удосконалення діючого виробничого устаткування з метою запобігання техніко-економічному старінню і підвищення техніко-експлуатаційних параметрів до рівня сучасних вимог виробництва здійснюється за рахунок проведення...

- а) поточного ремонту;
- б) капітального ремонту;
- в) модернізації;
- г) заміни.

17. Яка форма зносу основних фондів характеризується впровадженням нових, більш удосконалених і економічно ефективних машин і обладнання?

- а) фізичний знос I форми;
- б) моральний знос I форми;
- в) фізичний знос II форми;
- г) моральний знос II форми.

18. Призначення _____ - це збереження засобів праці у придатному для продуктивного використання стані ...

- а) капітального ремонту;
- б) технічного переозброєння діючого підприємства;
- в) реконструкції діючого підприємства;
- г) поточного ремонту.

19. Узагальнюючі показники рівня використання основних фондів підприємства - це...

- а) коефіцієнт оновлення основних фондів;
- б) фондомісткість продукції;
- в) коефіцієнт змінності роботи устаткування;
- г) коефіцієнт використання поточної потужності підприємства.

20. Фондовіддача - це показник, який визначає...

- а) величину основних фондів на одиницю виготовленої продукції;
- б) рівень використання оборотних фондів підприємства;
- в) випуск продукції на одну гривню основних фондів;
- г) ефективність відтворення усєї сукупності засобів праці.

21. Коефіцієнт співвідношення активної та пасивної частин основних фондів підприємства характеризує...

- а) рівень фондоозброєності праці;
- б) рівень прогресивності основних фондів;
- в) інтенсивність використання;
- г) вихідну потужність підприємства.

22. Відношення кількості виготовлених виробів за одиницю часу до технічної (паспортної) продуктивності відповідного устаткування характеризує...

- а) напруженість використання устаткування;
- б) змінність роботи устаткування;
- в) ефективність оновлення основних фондів;
- г) інтенсивність навантаження устаткування.

23. Ваша думка, який показник визначається шляхом поділення фактично відпрацьованих верстатозмін на загальну кількість верстатів?

- а) коефіцієнт екстенсивний;
- б) коефіцієнт інтенсивний;
- в) коефіцієнт інтегральний;
- г) коефіцієнт змінності.

Тема 10 Оборотний капітал

Основні терміни й поняття:

Оборотний капітал, оборотні кошти, оборотні фонди, фонди обігу, кругообіг оборотних коштів, нормування, норматив, норма, коефіцієнт оборотності оборотних коштів, тривалість обороту оборотних коштів

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Оборотний капітал підприємства: сутність, функціонально-елементний склад та процес трансформації.
2. Методи визначення потреби в оборотних коштах підприємства.
3. Показники та шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Оборотний капітал – частина виробничого капіталу, яка переносить свою вартість на знову створений продукт повністю і повертається до виробника в грошовій формі після кожного кругообігу капіталу.

Оборотні кошти – це сукупність грошових коштів підприємства, необхідних для формування та забезпечення кругообігу виробничих оборотних фондів та фондів обігу.

Оборотні фонди підприємства – це та частина виробничих фондів, яка повністю споживається в кожному технологічному циклі виготовлення продукції і повністю переносить свою вартість на вартість цієї продукції.

Фонди обігу – функціонують у сфері обігу (реалізації товару) і не беруть безпосередньої участі у створенні вартості продукції, що виготовляється.

Кругообіг оборотних активів – процес їх безперервного руху при здійсненні господарської діяльності, який супроводжується послідовною трансформацією їх видів та зміною вартості.

Нормування оборотних коштів – це економічно обґрунтований розрахунок мінімальної потреби у фінансових ресурсах необхідних підприємству для створення оптимальних запасів товарно-матеріальних цінностей, незменшуваних залишків незавершеного виробництва і інших оборотних коштів, які забезпечують його нормальну роботу.

Норма оборотних коштів відображає кількість днів, протягом яких оборотні кошти (гроші) «зв'язані» в матеріальних запасах, - починаючи з оплати рахунків за матеріали і передачі у виробництво і кінчаючи передачею готової продукції на склад для реалізації.

Норматив оборотних коштів – добуток норми оборотних коштів на той показник, норма якого визначена (одноденну витрату тмц по відповідних видах оборотних коштів).

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів показує кількість оборотів, що здійснюють оборотні активи за досліджуваній період.

Тривалість одного обороту оборотних коштів показує протягом якого періоду (за скільки днів) обігові кошти здійснюють один оборот.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Що Ви розумієте під оборотним капіталом підприємства?
2. Розкрийте сутність оборотних коштів і вкажіть їх основні відмінності від основних фондів.
3. Надайте класифікацію оборотних коштів (активів) підприємства.
4. Назвіть основні стадії кругообігу оборотних коштів.
5. Які фактори впливають на склад і структуру оборотних активів?
6. Яка мета нормування оборотних коштів? Назвіть елементи нормованих оборотних коштів.
7. Які фактори впливають на нормування оборотних коштів?
8. До чого призводить надлишок оборотних коштів на підприємстві?
9. Як впливає заниження розміру оборотних коштів на діяльність підприємства?
10. Як розраховується норматив оборотних коштів щодо виробничих запасів?
11. Назвіть основні елементи норми оборотних коштів по сировині, матеріалах та напівфабрикатах?

12. Як визначається норматив оборотних коштів для незавершеного виробництва?
13. Як визначити норматив оборотних коштів для витрат майбутніх періодів?
14. Як розрахувати норматив оборотних коштів для готової продукції промислового підприємства?
15. Визначте методи планування потреби підприємства в оборотних активах.
16. Охарактеризуйте сутність методу прямого розрахунку планування оборотних активів.
17. Охарактеризуйте основні показники оборотності оборотних активів підприємства.
18. Визначте основні напрямки покращення оборотності оборотних коштів.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. До складу оборотних коштів підприємства входять...

- a) запаси матеріалів, запасних частин, палива, готової продукції на складі;
- б) оборотні фонди й фонди обігу;
- в) незавершене виробництво, готова продукція на складі;
- г) устаткування цехів, готова продукція на складі.

2. Яка частина оборотних коштів обслуговує сферу обігу?

- a) готова продукція, що відвантажена;
- б) сировина і основні матеріали;
- в) тара і запасні частини;
- г) незавершене виробництво.

3. Яка частина оборотних фондів найбільш повно характеризує виробничі запаси?

- a) сировина, матеріали, напівфабрикати покупні, паливо, запчастини;
- б) незавершене виробництво, сировина, матеріали;
- в) напівфабрикати власного виготовлення і покупні напівфабрикати;
- г) витрати майбутніх періодів і швидкоспрацьовані предмети.

4. Чим відрізняються оборотні засоби від оборотних фондів?

- a) виробничими запасами;
- б) витратами майбутніх періодів;
- в) грошовим виразом;
- г) фондами обігу;
- д) незавершеним виробництвом.

5. Що таке норматив власних оборотних коштів?

- a) мінімальна сума коштів, що забезпечує підприємницьку діяльність;

- б) поточний запас оборотних коштів;
- в) мінімальна потреба у власних оборотних коштах, необхідних для нормальної роботи підприємства;
- г) сукупність оборотних засобів і фондів обігу.

6. *Що означає нормування оборотних коштів?*

- а) забезпечення стійкого фінансового стану підприємства;
- б) встановлення розмірів власних оборотних засобів, які необхідні підприємству для нормальної роботи;
- в) збільшення або зменшення оборотних коштів;
- г) контроль правильності використання оборотних засобів.

7. *Які з нижченаведених елементів оборотних коштів підприємства не нормуються?*

- а) видатки майбутніх періодів;
- б) залишки готової продукції на складі;
- в) грошові кошти на розрахунковому рахунку;
- г) незавершене виробництво.

8. *До нормованих оборотних коштів відносяться...*

- а) залишки готової продукції на складі;
- б) грошові кошти на розрахунковому рахунку;
- в) дебіторська заборгованість;
- г) відвантажена покупцеві продукція.

9. *Показник, що характеризує добуток одnodенної потреби матеріальних цінностей до норми запасу, називається...*

- а) нормативом оборотних коштів;
- б) нормою оборотних коштів;
- в) коефіцієнтом оборотності;
- г) правильна відповідь відсутня.

10. *Метод розрахунку оборотних коштів, який передбачає ретельний аналіз наявних товарно-матеріальних цінностей з подальшим корегуванням фактичних запасів і вилученням з них надлишкових, називається...*

- а) аналітичним методом;
- б) коефіцієнтним методом;
- в) методом прямого розрахунку;
- г) правильна відповідь відсутня

11. *Метод розрахунку оборотних коштів, який передбачає науково обґрунтований розрахунок нормативів за кожним нормованим елементом оборотних коштів, називається...*

- а) аналітичним методом;
- б) коефіцієнтним методом;

- в) методом прямого розрахунку;
- г) правильна відповідь відсутня.

12. Розмір якого запасу визначається в межах середнього інтервалу між поставками ?

- а) транспортного запасу;
- б) підготовчого запасу;
- в) поточного запасу;
- г) резервного запасу.

13. Страховий (резервний) запас визначається як...

- а) половина середнього інтервалу між поставками;
- б) період часу з моменту виставленого постачальнику рахунка до прибуття вантажу на склад підприємства;
- в) період, необхідний для термінового оформлення замовлення та доставку матеріалів від їх виробника до споживача;
- г) період, необхідний для приймання, складування і підготовки до виробничого використання матеріальних ресурсів.

14. Який норматив оборотних коштів визначають шляхом помноження середньодобового споживання матеріалів у вартісному вираженні на норму їх запасу в днях?

- а) норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві;
- б) норматив оборотних коштів у залишках готової продукції;
- в) норматив оборотних коштів у виробничих запасах;
- г) правильна відповідь відсутня.

15. Норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві визначається як...

- а) добуток вартості середньодобового споживання матеріалів на норму їх запасу в днях;
- б) добуток вартості середньодобового випуску продукції, скорегованої на коефіцієнт наростання витрат, на тривалість виробничого циклу в днях;
- в) добуток вартості одноденного випуску готових виробів на норму їх запасу на складі в днях;
- г) добуток середньої тривалості виробничого циклу на середньоденний випуск товарної продукції за її виробничою собівартістю.

16. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів характеризує...

- а) розмір реалізованої продукції, який припадає на одну гривню виробничих фондів;
- б) середню тривалість одного обороту;
- в) величину оборотних коштів за відповідний звітний період;
- г) рівень технічної оснащеності праці;
- д) витрати виробничих фондів на одну гривню товарної продукції.

17. Який показник характеризує швидкість обороту обігових коштів підприємства?

- а) коефіцієнт оборотності;
- б) коефіцієнт завантаження;
- в) тривалість одного обороту;
- г) рентабельність обігових коштів.

18. Оборотні кошти підприємства використовуються ефективніше тоді, коли ...

- а) більша частина їх зайнята у сфері обігу;
- б) більша частина їх зайнята у сфері виробництва;
- в) вони рівномірно зайняті як у сфері виробництва, так і у сфері обігу.

19. Скорочення тривалості виробничого циклу дає можливість...

- а) збільшити тривалість одного обороту;
- б) збільшити коефіцієнт завантаження оборотних коштів;
- в) вивільнити оборотні кошти;
- г) скоротити кількість оборотів оборотних коштів.

20. Що характеризує матеріаломісткість продукції?

- а) економічне використання матеріалів;
- б) технічний рівень виробництва;
- в) вихід готової продукції з матеріалів;
- г) кількість матеріальних ресурсів на одиницю продукції.

Тема 11 Інтелектуальний капітал

Основні терміни й поняття:

Інтелектуальний капітал, людський капітал; структурний капітал; споживчий капітал; інтелектуальна власність, нематеріальні ресурси, нематеріальні активи, патент, ліцензія, роялті, паушальний платіж.

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Економічний зміст поняття «інтелектуальний капітал».
2. Інтелектуальна власність: поняття, значення та процес її трансформації.
3. Поняття, елементний склад та значення нематеріальних ресурсів підприємства.
4. Нематеріальні активи підприємства та їх вартісна оцінка.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Інтелектуальний капітал підприємства – багатоаспектне поняття, яке об'єднує об'єкти інтелектуальної власності, знання, вміння і навички працівників, різноманітні системи, мережі, процедури, які при включенні до господарського обігу приносять дохід.

Людський капітал – сукупність знань, навичок, творчих здібностей, а також спроможність власників та наукомістких працівників відповідати вимогам і задачам підприємства.

Структурний (організаційний) капітал – програмні засоби ЕОМ, програмне забезпечення, бази даних, організаційна структура, патенти, товарні знаки, організаційні механізми, які забезпечують продуктивність працюючих та функціонування підприємства.

Споживчий капітал – це система усталених, надійних, довгострокових довірчих і взаємовигідних відносин підприємства зі своїми клієнтами, покупцями товару, яка склалася за час його роботи на ринку..

Інтелектуальна власність – це результат інтелектуальної, творчої діяльності людини, який втілений у матеріальному носії, має певну об'єктивну форму і здатний до відтворення.

Нематеріальні ресурси – це частина потенціалу підприємства, здатна приносити економічну вигоду, для якої характерна відсутність матеріальної основи та невизначеність розмірів отриманих прибутків від його використання.

Нематеріальні активи – це складова довгострокових активів підприємства, які не мають матеріально-речової форми та характеризуються невизначеністю розмірів майбутнього прибутку від їх використання.

Патент – охоронний документ, виданий державним органом (патентним відомством), який підтверджує право його власника на відповідний об'єкт промислової власності.

Ліцензія – це дозвіл на використання технічного досягнення або нематеріального ресурсу протягом певного строку за обумовлену винагороду.

Роялті – це періодичні платежі протягом дії ліцензійної угоди, отримані як винагорода за використання або за надання права на використання об'єкта ліцензійної угоди.

Паушальний платіж – це одноразова винагорода за право користування об'єктами ліцензійної угоди (фактична ціна ліцензії).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. У чому полягає сутність поняття «інтелектуальний капітал»?
2. В чому полягають особливості інтелектуального капіталу?
3. Назвіть та охарактеризуйте складові інтелектуального капіталу підприємства.
4. Назвіть типи інтелектуального капіталу.
5. Охарактеризуйте різновиди об'єктів інтелектуальної власності.

6. Що таке «нематеріальні ресурси підприємства»? Яке їх значення для сучасної системи господарювання та підвищення ефективності виробництва?
7. Дайте змістовну характеристику об'єктів промислової власності. Які особливості використання окремих об'єктів промислової власності?
8. Дайте змістовну характеристику об'єктів авторського права і суміжних прав.
9. Розкрийте шляхи трансформації інтелектуального продукту в інтелектуальну власність, у нематеріальні активи та в інтелектуальний капітал.
10. Які документи забезпечують право на використання нематеріальних ресурсів?
11. Перелічіть ознаки, за якими можна класифікувати ліцензії. Які види ліцензій ви знаєте?
12. Як може проводитися плата за користування об'єктом ліцензійної угоди?
13. Дайте характеристику та класифікацію нематеріальних активів підприємства.
14. Охарактеризуйте основні підходи та методи оцінювання вартості нематеріальних активів.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Інтелектуальний капітал є сумою складників:

- а) споживчого, людського та організаційного капіталу;
- б) структурного та споживчого капіталу;
- в) людського та структурного капіталу;
- г) людського, структурного та споживчого капіталу.

2. Сукупність знань, навичок, творчих здібностей, а також спроможність власників та наукомістких працівників відповідати вимогам і задачам компанії – це:

- а) інтелектуальний капітал;
- б) людський капітал;
- в) ресурс;
- г) структурний капітал.

3. Це один з різновидів капіталу, яке об'єднує об'єкти інтелектуальної власності, знання, вміння і навички працівників, різноманітні системи, мережі, процедури, які при включенні до господарського обігу приносять дохід:

- а) людський капітал;
- б) споживчий капітал;
- в) інтелектуальний капітал;
- г) структурний капітал.

4. *Бази даних, організаційні структури, філософія управління, корпоративна культура належать такому типу інтелектуального капіталу, як:*

- а) інфраструктурний;
- б) техніко-технологічний;
- в) персоніфікований;
- г) марочний.

5. *Яке з тверджень є неправильним:*

- а) капітал виступає як економічна категорія і за своїм соціально-економічним змістом є майном;
- б) капітал є частиною багатства підприємця;
- в) капітал має вартісну оцінку;
- г) капітал є «самозростаюча» вартість.

6. *Об'єктом винаходу може бути...*

- а) продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин);
- б) конструктивне використання пристрою;
- в) художнє вирішення конкретної форми виробу ;
- г) усі відповіді правильні.

7. *Об'єктом корисної моделі може бути...*

- а) продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин);
- б) спосіб і процеси;
- в) конструктивне використання пристрою.

8. *Товарний знак фірми має бути...*

- а) оригінальним, зареєстрованим і мати зображення, загальнозживані для позначення товарів певного роду;
- б) оригінальним і мати правовий захист;
- в) індивідуальним, упізнаваним та привабливим для споживачів і мати правовий захист;
- г) оригінальним, індивідуальним, упізнаваним та привабливим для споживачів.

9. *Раціоналізаторська пропозиція - це ...*

- а) визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності;
- б) суттєво нове технічне рішення, придатне для промислового виготовлення на підприємстві;
- в) оригінальне і придатне для промислового виготовлення технічне рішення;
- г) конкретне розв'язання технічного завдання, яке є суттєво новим і промислово придатним.

10. Нематеріальні активи – це ....

- а) реалізація права власності на нематеріальні ресурси підприємства;
- б) складова довгострокових активів підприємства, які не мають матеріально-речової форми та характеризуються невизначеністю розмірів майбутнього прибутку від їх використання;
- в) складова потенціалу підприємства, здатна приносити економічну користь протягом тривалого часу, для якої характерні відсутність матеріальної основи отримання доходів.

11. Які об'єкти нематеріальних ресурсів не мають спеціального правового захисту?

- а) товарні знаки і знаки обслуговування;
- б) раціоналізаторська пропозиція;
- в) винахід;
- г) корисна модель;
- д) промисловий зразок.

12. Патент – це...

- а) документ, який дає суб'єкту підприємницької діяльності право використовувати вказане в патенті технічне рішення;
- б) виключне право на використання зазначеного в патенті технічного рішення;
- в) документ, виданий державним органом, який підтверджує право його власника на відповідний об'єкт промислової власності;
- г) документ, виданий державним органом, який дає особі або організації право використовувати вказане в патенті технічне рішення;

13. Право власності на винахід (корисну модель) засвідчується...

- а) патентом;
- б) ліцензією;
- в) авторським свідоцтвом.

14. Що означає символ ©, у верхньому або нижньому правому куті товарного знака?

- а) даний товарний знак зареєстрований і має правовий захист;
- б) даний товарний знак не має правового захисту;
- в) це зареєстрований знак обслуговування, який має правовий захист.

15. Оригінальне позначення, за допомогою яких товари і послуги одних осіб відрізняють від однорідних товарів послуг інших осіб...

- а) продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин);
- б) товарний знак;
- в) художнє вирішення конкретної форми виробу;
- г) усі відповіді правильні.

16. *Передача власником права використання нематеріальних ресурсів іншій заінтересованій особі здійснюється у формі ...*

- а) патенту;
- б) ліцензії;
- в) свідоцтва;
- г) авторського свідоцтва.

17. *Ліцензіар – це ...*

- а) власник, який передає іншій заінтересованій особі ліцензію на використання в певних межах прав на патенти, ноу-хау тощо;
- б) заінтересована особа, якій власник передає права користування об'єктом ліцензії.

18. *Ліцензія, яка передає ліцензіату права виключного користування об'єктом ліцензії, але зберігає за ліцензіаром право користування технічним рішенням, називається...*

- а) звичайною ліцензією;
- б) виключною ліцензією;
- в) повною ліцензією.

19. *Ліцензія, яка залишає ліцензіарові права особистої експлуатації технічного рішення і можливість укласти аналогічні ліцензійні угоди з іншими ліцензіатами називається...*

- а) звичайною ліцензією;
- б) виключною ліцензією;
- в) повною ліцензією;
- г) відкритою ліцензією.

20. *Паушальна виплата – це ...*

- а) періодичні відрахування протягом дії ліцензійної угоди, які встановлюються у вигляді ставок до обсягу чистих продажів;
- б) одноразова винагорода за право користування об'єктом ліцензійної угоди;
- в) періодичні відрахування протягом дії ліцензійної угоди, які встановлюються з розрахунку на одиницю ліцензійної продукції;
- г) одна з форм розрахунку за ліцензії, яка здійснюється шляхом передачі ліцензіару частки цінних паперів ліцензіата.

21. *Нематеріальні активи підприємства оцінюються за їхньою собівартістю, якщо....*

- а) нематеріальні активи створені самим підприємством і є його власністю;
- б) нематеріальні активи купуються у процесі діяльності підприємства;
- в) підприємство купує ліцензію на використання ноу-хау;
- г) керівництво підприємства вирішило продати будь-які свої нематеріальні активи.

22. Нематеріальні активи підприємства переносять свою вартість на собівартість продукції...

- а) повністю в момент створення (придбання) таких активів;
- б) шляхом нарахування амортизації;
- в) зовсім не переносять;
- г) правильна відповідь відсутня.

Тема 12 Техніко-технологічна база та виробнича потужність підприємства

Основні терміни й поняття:

Техніко-технологічна база, форми розвитку ТТБ, технічний розвиток підприємства, лізинг, виробнича потужність, пропускна спроможність, вхідна виробнича потужність, вихідна виробнича потужність, середньорічна виробнича потужність, баланс виробничої потужності, коефіцієнт екстенсивного завантаження ВП, коефіцієнт інтенсивного завантаження ВП, коефіцієнт інтегрального завантаження ВП, коефіцієнт змінності.

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Поняття, склад і значення техніко-технологічної бази виробництва.
2. Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства.
3. Сутнісно-видова характеристика та переваги лізингу.
4. Виробнича потужність підприємства: сутність, види.
5. Інформаційна база для розрахунку виробничої потужності підприємства
6. Принципи та послідовність розрахунку потужності підприємства
7. Показники використання виробничої потужності підприємства.
8. Фактори зростання виробничої потужності підприємства.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Техніко-технологічна база (ТТБ) – це системна сукупність найбільш активних елементів підприємства, яка відображає техніку й технологію виробництва, спосіб отримання готової продукції.

Технічний розвиток – це сукупність заходів щодо формування та вдосконалення ТТБ підприємства, які спрямовані на покращення кінцевих результатів його діяльності.

Лізинг – це господарська діяльність, яка полягає в наданні (за договором лізингу) однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) майна, що належить лізингодавцю за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

Виробнича потужність – це максимально можливий річний (добовий) випуск продукції підприємством за певний період встановленої номенклатури, асортименту і рівня якості при максимальному завантаженні наявного виробничого обладнання і найкращому використанні всіх наявних ресурсів підприємства..

Пропускна спроможність – це максимальний випуск продукції певним устаткуванням, верстатом, агрегатом, потоковою лінією, групою верстатів.

Проектна виробнича потужність – визначається у процесі проектування, реконструкції діючого або будівництва нового підприємства.

Поточна виробнича потужність – це фактично досягнута виробнича потужність.

Резервна виробнича потужність – частина виробничої потужності, яка формується для покриття «пікових» навантажень у деяких галузях.

Вхідна виробнича потужність – виробнича потужність на початок року.

Вихідна виробнича потужність – виробнича потужність на кінець року.

Баланс виробничої потужності – система показників, яка відображає зміни потужності залежно від стану та особливостей виробництва, рівня використання обладнання, інших засобів праці, що характеризують випуск продукції.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Надайте характеристика техніко-технологічної бази підприємства.
2. Визначте сучасні тенденції розвитку техніко-технологічної бази підприємств різних галузей.
3. Надайте порівняльну характеристику традиційних та прогресивних технологічних укладів.
4. Що таке технічний розвиток підприємства? Охарактеризуйте основні форми технічного розвитку підприємства?
5. Які показники застосовуються для оцінювання технічного рівня підприємств.
6. Надайте сутнісно-видову характеристику лізингу.
7. Розкрийте сутність виробничої потужності підприємства.
8. Визначте взаємозв'язок виробничої потужності та пропускної спроможності підприємства.
9. Які види виробничої потужності Ви знаєте?
10. Охарактеризуйте динамічні показники виробничої потужності.
11. Визначте інформаційну база для розрахунку виробничої потужності підприємства.
12. Розкрийте принципи та послідовність розрахунку потужності підприємства.
13. Які види фонду часу роботи обладнання Ви знаєте та розкрийте методику їх визначення.
14. Що Ви розумієте під балансом виробничої потужності підприємства і як він визначається.

15. Які показники характеризують використання виробничої потужності підприємства?

16. Визначте фактори, що впливають на ефективність використання виробничої потужності.

17. Визначте резерви зростання виробничої потужності підприємства.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Розвиток техніко-технічної бази підприємства здійснюється шляхом...

- а) капітального ремонту устаткування;
- б) технічного доозброєння підприємства;
- в) модернізації;
- г) заміни спрацьованого устаткування новим устаткуванням такого ж технічного рівня.

2. Підтримування техніко-технологічної бази підприємства здійснюється за рахунок проведення...

- а) капітального ремонту устаткування;
- б) реконструкції діючого підприємства;
- в) розширення діючого підприємства;
- г) нового будівництва.

3. Цілі й пріоритети технічного розвитку підприємства визначаються відповідно до...

- а) розвитку науки і техніки;
- б) загальної стратегії підприємства;
- в) розвитку суспільства;
- г) ринкової ситуації.

4. Які з нижченаведених показників характеризують ступінь технічної оснащеності праці персоналу?

- а) фондоозброєність праці;
- б) трудомісткість продукції;
- в) продуктивність праці;
- г) жоден з наведених показників.

5. Виробнича потужність підприємства характеризує:

- а) максимально можливий обсяг випуску продукції при повному використанні виробничого обладнання;
- б) наявне діюче виробниче обладнання всіх виробничих підрозділів;
- в) запланований обсяг виробництва продукції;
- г) максимальний випуск продукції на вузьких місцях.

6. При розрахунку виробничої потужності враховується:

- а) власне та орендоване діюче обладнання;
- б) власне діюче обладнання;
- в) весь парк наявного обладнання;
- г) обладнання основного виробництва.

7. Які фактори, що впливають на ефективність використання виробничих потужностей, можна віднести до регульованих підприємством:

- а) використання прогресивних технологічних процесів;
- б) темпи науково-технічного прогресу;
- в) ринковий попит на продукцію підприємства;
- г) підвищення коефіцієнта змінності.

8. Виробнича потужність визначається в таких одиницях виміру:

- а) натуральних;
- б) грошових;
- в) трудових;
- г) в тих, в яких планується та здійснюється облік продукції.

9. Виробнича потужність підприємства поділяється на такі види:

- а) прогнозна, поточна, резервна;
- б) проектна, поточна, резервна;
- в) вихідна, прогнозна, поточна;
- г) проектна, вихідна, планова.

10. Середньорічна потужність підприємства на плановий період розраховується:

- а) як потужність на кінець звітного періоду, відкоригована не тільки на приріст, зменшення потужності, але і строки її введення (вибуття);
- б) як потужність на кінець звітного періоду, скоригована на приріст потужності в поточному періоді і зменшення потужності за рахунок вибуття;
- в) як середньоарифметичне із вхідної і вихідної потужності;
- г) всі відповіді правильні.

11. Вхідна виробнича потужність підприємства характеризує:

- а) виробничу потужність на початок року;
- б) виробничу потужність основного виробництва;
- в) виробничу потужність основного цеху;
- г) середньорічну виробничу потужність.

12. Виробнича потужність підприємства встановлюється, виходячи з потужності цехів (дільниць, технологічних ліній, агрегатів) основного виробництва:

- а) обслуговуючих;
- б) допоміжних;
- в) провідних;
- г) основних.

13. Річну виробничу потужність можна обчислити, знаючи:

- а) фонд часу роботи одного працівника і кількість робочих днів у році;
- б) продуктивність та річний фонд часу роботи устаткування;
- в) трудомісткість виготовлення одного виробу і річний фонд часу роботи устаткування;
- г) річну виробничу програму з випуску продукції та коефіцієнт використання виробничої потужності підприємства.

14. Виробнича потужність, що використовується в моменти пікових навантажень, називається:

- а) поточною;
- б) проектною;
- в) резервною;
- г) законсервованою.

15. Рівень використання устаткування за продуктивністю визначає...

- а) коефіцієнт інтенсивності навантаження устаткування;
- б) коефіцієнт екстенсивності завантаження устаткування;
- в) інтегральний коефіцієнт навантаження устаткування;
- г) коефіцієнт змінності устаткування.

16. Підвищення інтенсивного навантаження устаткування та виробничої потужності підприємства можливе за рахунок...

- а) застосування прогресивних форм організації виробництва;
- б) підвищення коефіцієнта змінності роботи устаткування;
- в) скорочення простоїв устаткування;
- г) зниження частки недіючих машин та устаткування.

17. Збільшення екстенсивного завантаження устаткування та виробничої потужності підприємства можливе за рахунок..

- а) технічного удосконалення устаткування;
- б) запровадження нової технології;
- в) зниження частки недіючих машин та устаткування;
- г) застосування прогресивних форм організації виробництва.

18. Коефіцієнт використання виробничої потужності підприємства визначається за формулою:

- а) $VP_{вх} / VP_{сер}$;
- б) $Q_{факт} / VP_{сер}$;
- в) $Q_{факт} / VP_{вих}$;
- г) $Q_{факт} / Q_{план}$.

Тема 13 Виробнича програма підприємства

Основні терміни й поняття:

виробнича програма, натуральні показники виробничої програми, вартісні показники виробничої програми, крива виробничих можливостей, коефіцієнт напруженості виробничої програми, коефіцієнт асортиментності, коефіцієнт ритмічності виробництва

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Зміст і завдання виробничої програми підприємства.
2. Порядок розроблення виробничої програми підприємства.
3. Обґрунтування виробничої програми ресурсами і виробничими потужностями.
4. Аналіз виконання виробничої програми підприємства.
5. Оптимізація виробничої програми підприємства.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Виробнича програма підприємства – це сукупність завдань щодо обсягу виробництва продукції визначеної номенклатури й асортименту, також належної якості яка має бути виготовлена в плановому періоді.

Крива виробничих можливостей – залежність, що графічно ілюструє можливий випуск продукції за повного й ефективного використання ресурсів при даному розвитку технології.

Коефіцієнт напруженості виробничої програми – відношення планового (фактичного) обсягу випуску продукції до нормативного (номінального) і показує, наскільки завантажені виробничі потужності в рамках виробничої програми порівняно з максимально можливим випуском.

Коефіцієнт асортиментності – відношення фактичного випуску продукції у межах плану, до планового.

Коефіцієнт ритмічності виробництва – характеризує випуск продукції відповідно до графіків в обсязі та асортименті, передбачених планом.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Розкрийте сутність виробничої програми та її призначення.
2. Охарактеризуйте складові виробничої програми.
3. Визначте ключові завдання та інформаційне забезпечення процесу розроблення виробничої програми.
4. Охарактеризуйте технологію формування виробничої програми.
5. Розкрийте сутність кривої виробничих можливостей.

6. Розрахунок зміни виробничої потужності підприємства для забезпечення визначеного обсягу продукції
7. Як проводиться аналіз виконання виробничої програми?
8. Які критерії оптимізації застосовується при формуванні виробничої програми?
9. Розкрийте алгоритм формування виробничої програми за критерієм прибутковості.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Виробнича програма підприємства – це:

- a) розрахунок максимально можливого обсягу випуску продукції;
- б) система завдань з виробництва продукції в розгорнутій номенклатурі і асортименті, відповідної якості;
- в) обчислення планового обсягу випуску продукції, що поставляється на зовнішній ринок;
- г) програма розвитку підприємства.

2. Натуральними показниками виробничої програми підприємства є:

- д) випуск найважливіших товарів на експорт;
- е) споживання основних видів сировини у фізичних одиницях;
- ж) номенклатура і асортимент;
- з) обсяг випуску найважливіших видів комплектуючих.

3. До вартісних показників виробничої програми підприємства належать:

- a) обсяг товарної продукції;
- б) собівартість продукції;
- в) обсяг чистої продукції;
- г) кількість товарних ліній або видів продукції.

4. Перспективний план продажу продукції формується на основі:

- a) портфеля замовлень на продукцію і послуги;
- б) державних замовлень;
- в) державних контрактів;
- г) даних про рівень забезпеченості потреб підприємства основними ресурсами;
- д) розрахунків виробничої потужності підприємства;
- е) Аналізу внутрішніх можливостей підприємства;

5. Який показник розраховується як відношення планового (фактичного) обсягу випуску продукції до нормативного :

- a) коефіцієнт напруженості виробничої програми;
- б) коефіцієнт ритмічності виробництва;
- в) коефіцієнт використання виробничої потужності підприємства;
- г) коефіцієнт асортиментності.

6. До основних параметрів виробничої програми підприємства не належить:

- а) номенклатура та асортимент продукції;
- б) обсяг продажу у вартісному виразі;
- в) потреба в матеріальних ресурсах;
- г) обсяг продажу у натуральному виразі.

7. Формування розділів виробничої програми здійснюється із застосуванням _____ методу:

- а) програмно-цільового;
- б) нормативного;
- в) графоаналітичного;
- г) балансового.

8. Крива виробничих можливостей показує:

- а) точну кількість двох товарів, яку підприємство має намір виробляти;
- б) найкращу з можливих комбінацій двох товарів;
- в) альтернативні комбінації виробництва товарів за наявності даної кількості виробничих ресурсів;
- г) єдину комбінацію виробництва двох товарів.

9. Валова продукція визначається за формулою:

- а) $ТП + (НЗВ_{кін} - НЗВ_{поч})$;
- б) $ТП + 3тп_{поч} - 3тп_{кін}$;
- в) $ВО - ВЗО$;
- г) $ТП - МВ - А$.

10. Під «вузьким місцем» розуміють:

- а) невідповідність пропускних здатностей окремих груп обладнання;
- б) невідповідність виробничої потужності окремих цехів, дільниць, груп обладнання потужностям підрозділів, по яких встановлена потужність всього підприємства;
- в) продуктивну потужність окремих груп обладнання, дільниці або цеха;
- г) диспропорцію виробничих потужностей дільниць або цехів.

11. Коефіцієнт напруженості виробничої програми характеризує:

- а) наскільки завантажені виробничі потужності в рамках виробничої програми порівняно з максимально можливим випуском;
- б) максимально можливий обсяг виробництва продукції;
- в) максимально можливий часу роботи обладнання;
- г) відношення паспортної продуктивності обладнання до його планового часу роботи.

12. Коефіцієнт асортиментності визначається:

- а) відношенням фактичного випуску продукції до планового;
- б) відношенням недовиконання плану випуску продукції до планового випуску;
- в) відношенням фактичного випуску продукції у межах плану, до планового;
- г) відношенням фактичного випуску продукції по декадах до планового обсягу випуску продукції за місяць.

13. До показників контролю виконання виробничої програми належать:

- а) продуктивність обладнання;
- б) коефіцієнт екстенсивного та інтенсивного навантаження;
- в) коефіцієнт ритмічності;
- г) коефіцієнт асортиментності.

Тема 14 Матеріально-технічне забезпечення і виробнича логістика

Основні терміни й поняття:

Матеріально-технічне забезпечення, логістика, поточний запас, підготовчий запас, страховий запас, система управління запасами, точка замовлення, нормативний рівень запасів, частота здійснення закупівель, система управління запасами, система з фіксованим розміром замовлення, система з фіксованою періодичністю замовлення, оптимальна партія поставки матеріалів

ПИТАННЯ ДЛЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

1. Матеріально-технічне забезпечення виробництва.
2. Виробнича логістика як підсистема логістики підприємства.
3. Основні підходи до планування та організації поставок матеріальних ресурсів на підприємстві.
4. Сучасні системи управління запасами.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Матеріально-технічне забезпечення – це вид комерційної діяльності із забезпечення матеріально-технічними ресурсами процесу виробництва, здійснюваної, як правило, до початку виробництва.

Логістика – це комплексне планування і управління матеріальними потоками, включаючи необхідний інформаційний потік, з метою прискорення загального потоку і мінімізації загальних витрат підприємства.

Поточний запас – це запас, що забезпечує роботу підприємства в період між двома черговими надходженнями партій матеріалів.

Підготовчий запас – це запас, що створюється якщо перед використанням матеріали потребують спеціальної підготовки (сушіння, розкрою, правки тощо).

Страховий запас – це запас, на випадок можливої затримки надходження чергової партії матеріалів.

Система управління запасами – сукупність правил і показників, які визначають момент часу й обсяг закупівлі продукції для поповнення запасів.

Точка замовлення – мінімальний (контрольний) рівень запасів, за умови досягнення якого необхідне їх поповнення;

Нормативний рівень запасів – розрахункова величина запасів, яка досягається під час чергової закупівлі;

Частота здійснення закупівель – тривалість інтервалу між двома можливими закупівлями продукції, тобто періодичність поповнення запасів продукції;

Оптимальною є така партія поставки матеріалів, яка забезпечує мінімальні сумарні витрати на їх придбання та зберігання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. Що Ви розумієте під «матеріально-технічним забезпеченням підприємства»?
2. Які завдання й функції виконує матеріально-технічне забезпечення?
3. Охарактеризуйте основні форми (транзитну й складську) матеріально-технічного забезпечення.
4. Що являє собою виробнича логістика? Поясніть функціональні завдання виробничої логістики.
5. Розкрийте методичні підходи до обчислення потреби в матеріалах.
6. Що Ви розумієте під системою управління запасами? Назвіть основні параметри цієї системи.
7. Які переваги і недоліки двох основних систем управління запасами?
8. Яка партія поставки матеріалів є оптимальною? Як розрахувати її розмір?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. *Матеріально-технічне забезпечення – це ...*
  - а) постачання необхідних матеріальних ресурсів для виробництва;
  - б) постачання необхідних трудових ресурсів для виробництва;
  - в) постачання необхідних фінансових ресурсів для виробництва;
  - г) всі наведені відповіді правильні.
2. *Технічна сторона матеріально-технічного забезпечення пов'язана із ...*
  - а) збереженням матеріальних ресурсів та їх підготовкою для процесу виробництва;
  - б) найманням робочої сили;

в) переміщенням матеріальних ресурсів до місця виробництва, їх збереженням і підготовкою для процесу виробництва.

3. *Економічна сторона матеріально-технічного забезпечення – це ...*

- а) виплата заробітної плати найманим робітникам;
- б) виникнення виробничих відносин між найманими робітниками у процесі здійснення виробничої діяльності;
- в) виникнення певних відносин між людьми у процесі здійснення постачальницько-збутових функцій.

4. *Які функції матеріально-технічного забезпечення не відносяться до основних:*

- а) доставка матеріальних ресурсів;
- б) розрахунок потреби у матеріальних ресурсах;
- в) укладання договорів з постачальниками;
- г) юридичне оформлення угод.

5. *Від яких чинників залежить потреба в матеріалах?*

- а) норми витрати матеріалів і кількості продукції;
- б) чистих витрат і відходів;
- в) коефіцієнта використання матеріалів;
- г) технологічних відходів та витрат.

6. *Як визначити витрати на сировину і основні матеріали?*

- а) помноженням відсотку на основну зарплату;
- б) помноженням тарифної ставки на кількість годин;
- в) помноженням норми витрат на ціну;
- г) помноженням ціни на кількість продукції.

7. *Розмір якого запасу визначається як період між двома черговими поставками:*

- а) транспортного запасу;
- б) підготовчого запасу;
- в) поточного запасу;
- г) резервного запасу.

8. *Який запасу утворюється на випадок можливої затримки чергової партії матеріалів ?*

- а) резервний запас;
- б) поточний запас;
- в) страховий запас;
- г) мінімальний запас.

9. Якщо матеріали потребують спеціальної підготовки перед запуском у виробничий процес, то створюється ?

- а) додатковий запас;
- б) резервний запас;
- в) підготовчий запас;
- г) страховий запас.

10. Форма постачання, що відрізняється значною частотою постачань необхідних партій матеріалів, забезпечує комплектність постачань:

- а) складська;
- б) транзитна;
- в) мінімальна.

11. На підприємствах одиничного і дрібносерійного виробництва застосовується така система забезпечення цехів матеріалами:

- а) децентралізована;
- б) централізована;
- в) комбінована.

12. Мінімальний запас матеріалів відрізняється від максимального на сумму

- а) підготовчого запасу матеріалів;
- б) страхового запасу матеріалів;
- в) підготовчого та страхового запасів матеріалів;
- г) поточного запасу матеріалів.

13. Точка замовлення – _____ рівень запасів, за умови досягнення якого необхідне їх поповнення.

- а) мінімальний;
- б) максимальний;
- в) оптимальний;
- г) будь-який.

14. При якій системі замовлення на постачання запасів здійснюється за умови зменшення наявного на складах системи запасу до встановленого мінімального критичного рівня

- а) з фіксованою періодичністю замовлення;
- б) з фіксованим розміром замовлення;
- в) фіксованою періодичністю та обсягом замовлення;
- г) мінімум-максимум.

15. Партія поставки, яка забезпечує мінімальні сумарні витрати на придбання та зберігання матеріалів називається

- а) економічною;
- б) обґрунтованою;
- в) мінімальною;
- г) оптимальною.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посібник / І. М. Бойчик. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Атіка, 2007. – 528 с.
2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : зі змінами та доп. станом на 5 грудня 2011 року. – Режим доступу : http://search.l.ua/1_doc2.nsf/link1/T030436.html, вільний. – Назва з екрана.
3. Дугіна С. І. Маркетингова цінова політика: навч. посібник / С. І. Дугіна. – Київ : КНЕУ, 2005. – 393 с.
4. Економіка підприємства : збірник практичних задач і конкретних ситуацій: навч. посібник / [За ред. С. Ф. Покропивного]. – Київ : КНЕУ, 2005. – 328 с.
5. Економіка підприємства : навч. посібник / [За ред. О. П. Крайник]. - Львів : «Львівська політехніка», 2003. – 208с.
6. Економіка підприємства : навч. посібник / [За ред. А. В. Шегди]. – Київ : Знання-Пресс, 2002. – 335 с.
7. Економіка підприємства : навчальний посібник для вищої школи / [А. В. Примак , Н. Я. Михаліцька, Х. І. Цвайг , М. Ю. Лалакулич]. – Львів : Новий Світ - 2000, 2012. – 439 с.
8. Економіка підприємства : підручник / [Г. О. Швиданенко, В. Г. Васильков, Н. П. Гончарова, А. І. Дмитренко та ін.] ; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2004. – 598 с.
9. Економіка підприємства: підручник / [М. Г. Грещак, В. М. Колот, О. Г. Мендрул та ін.] ; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2004. – 816 с.
10. Економіка підприємства : підручник / [За заг. ред. С. Ф. Покропивного]. – вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ : КНЕУ, 2001. – 528 с.
11. Зайцев Н. Л. Экономика, организация и управление предприятием : учеб. пособие / Н. Л. Зайцева. – 2-е изд. доп. – Москва. : Инфра –2004. – 455 с.
12. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник. / О. С. Іванілов ; Харківський держ. техн. ун-т будівництва та архітектури. – Київ : Центр учбової літератури, 2004. – 728 с.
13. Петрович Й. М. Економіка підприємства : підручник / [За заг. ред. Й. М. Петровича]. – Львів : «Новий світ-2000», 2004. – 680 с.
14. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : зі змінами та доп. станом на 24 грудня 2015 року. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/nk>, вільний. – Назва з екрана.
15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку в Україні. / Київ : Компас, 2004. - 248 с.
16. Карлова О. А. Організація виробництва на підприємствах міського господарства: навч. посібник. / О. А. Карлова. - Харків : ХНАМГ, 2006. – 385 с.
17. Складенко В. К. Экономика предприятия: учебник / В. К. Складенко, В. М. Прудников. – Москва. : Инфра – 2006. – 528 с.
18. Славута О. І. Економіка і організація діяльності підприємств міського господарства : навч. посіб. / О. І. Славута – Харків : ХНАМГ, 2009. – 284 с.
19. Фінанси підприємств : підручник / [Авт. кол.; за наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін]. – 7-ме вид., без змін. – Київ : КНЕУ, 2004. – 552 с.
20. Шваб Л. І. Економіка підприємства : навч. посібник / Л. І. Шваб. - 2-е вид. – Київ : Каравела, 2005. – 568с .
21. Экономика организаций (предприятий): учебник для вузов / [Под ред. проф. В. Я. Горфинкеля]. - 5-е изд., перераб. и доп. – Москва. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 767 с.
22. Экономика предприятия : учеб. пособие / [Под ред. проф. Л. Г. Мельника]. - 2-е изд. испр. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2003. – 628 с.

Виробничо-практичне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до самостійної роботи
з дисципліни

«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

МОДУЛЬ 1

**«ПІДПРИЄМСТВО ТА ЧИННИКИ ЙОГО
ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

*(для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
спеціальності 051 – Економіка)*

Укладач **СКЛЯРУК** Наталя Іванівна

Відповідальний за випуск *Т. А. Пушкар*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання: *І. В. Волосожарова*

План 2017, поз.514 М

Підп. до друку 14.09.2017. Формат 60x84/16
Друк на ризографі Ум. друк. арк. 3,7
Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.